
कविकुलगुरु - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

श्रीगणेशाय नमः॥ नमस्कृत्य महेशानं मतंगमुनिपूजितं॥ वाणीप्रणीतसूत्राणां कुर्वे सिं-
द्धान्तचन्द्रिकाम्॥१॥ अइउऋऌ समानाः॥ अनेन क्रमेणैते वर्णा ज्ञेयास्ते च समान-
संज्ञास्तु॥ नैतेषु सूत्रेषु संधिरनुसंधेयः॥ विवक्षितत्वादिवत्त ससंधिर्भवति
तिनियमात॥ ह्रस्वदीर्घप्लुतभेदाः सवर्णाः॥ एतेषां ह्रस्वदीर्घप्लुता॥ सजातीयाः पर-
स्परं सवर्णा भण्यन्ते अवर्णोऽवर्णो वः॥ एकमात्रो ह्रस्वः॥ द्विमात्रो दीर्घः॥
त्रिमात्रः प्लुतः॥ ए ऐ ओ औ संध्यक्षराणि॥ उभये स्वराः॥ आकाराद्यः एकारा-
द्य स्वरा उच्यन्ते॥ अवर्णो नामिनः॥ अवर्णवर्ज्या स्वरा नामिन उच्यन्ते॥ ह्यवर-

ञणनङमः॥ झभ॥ घढधष॥ जबगडद॥ खफछठथ॥ चटतकप॥ शषसः॥ अघुनामासाम्॥ व्याघन्तो
वर्णमध्यगो नामा अस्यां संहितायां संज्ञा॥ अवजव क्रमभवप॥ एवमन्येऽप्याप्यूह्याः॥ अस्मि-
न्कार्यप्राप्ये श्रूयमाणो वर्णोऽसंज्ञो भवति॥ यस्येत्संज्ञा तस्य लोपः॥ प्रशास्त्रादर्शनं लो-
पः॥ वर्णविनाशो वा लोपश्च॥ अन्यप्रादर्शनं लुक्॥ स्वराणामानन्तर्येण संयोगः॥ कुचुटु-
तुपु वर्गाः॥ अनेऽपि नामिनो गुणाः॥ अर ए ओ एते गुणसंज्ञास्तु च॥ नामिस्थाने भवंति॥
आर ऐ औ वृद्धिः॥ आ आर ऐ औ वृद्धिसंज्ञाः॥ अन्त्यस्वरादि टि॥ अन्त्योपधः स्वरस्तदा-
देर्णाटि संज्ञा भवंति॥ अन्त्यात्पूर्व उपधा॥ अन्त्याद्वर्णात्पूर्वो यो वर्णः स उपधा सं-

Accession No.: ~~16178~~ M924
Title: सिद्धान्त चन्द्रिका
Date: शके 1757
Author: [illegible]
पत्रे: 82
संपूर्ण

(1)

भवति ॥ ह्रस्वं लघु ॥ विसर्गानुस्वारसंयोगादिपरो ॥ दीर्घश्च गुरु ॥ मुखनासिकावचनो

ऽनुनासिकः ॥ विभक्त्यन्तं पदम् ॥ तपरः स्वमानकालस्य ॥ ० ॥ इति संज्ञाप्रकरणम् ॥ ० ॥ इयं

स्वरे ॥ इवर्णो यत्वमापद्यते स्वरे परे ॥ हसेहसः ॥ स्वरात्परो रेफहकारवर्जितो हसो हसे प

रे द्विर्भवति ॥ ङमो ङमे वा ॥ ङसानां ङमे परे वा भवति ॥ वर्गो वर्गैरा सवर्णाः ॥ ख

रहिं परे रा संयोगान्ते ॥ हप्यानपा ॥ जपातपवलाद्धिर्वा व्या ॥ हप्यान प ॥ नलाघपो द्विः ॥

स्वरपूर्वाद्धकारात् ङकाराच्च परो यपो द्विर्भवति ॥ गोर्पत्रे ॥ नरत्रे ॥ व्यवस्थितविभाषया

सर्वापि विधिज्ञेयम् ॥ पारशीसर ॥ वर्छिनभित्यादौ ॥ उवम् ॥ स्वरे ॥ मघत्रे ॥ स्तनेच्छच्छं

रामराम

पदस्यान्तरादृत्तिनिपंसर्वेत्र ॥ अर यस्वरे पितर्थः ॥ न्ल मस्वरे ॥ ल इत । ननु
वन्धः । एअयस्वरे । नयनम् । ओअवस्वरे । भवनम् । गोरवाप यन्ने स्वरे ॥ धिलि
नावा धून पार्वनो यो ॥ गावो नम ॥ इन्द्रानुपो पनपा ॥ गोरकनि नम गवेन्द्र ।
गवान्तरे आपस्वरे । नापवः । औ आवस्वरे । पावकः ॥ धृविस्वरव घव्नारः । ग
व्याति ॥ ओसपुगम । अम्न नगो पुति । नोप्यम पंशवन्यार्थे । अमपत्र । दोपपापर
अपमनः । अतारः । औरगौपुरि निवुध्या ॥ स्मापनेप्रसारितम न पथ । नपाथूप्रम
रितं नपम । अपमन्यत । अन्हा देन्नहि । पाकावत्र नौ धः ॥ अन्नौहि रगौ । औष ।

सं. श्री
१३ ॥

स्वरा नो

ओ[illegible] ठि । ऐरम् । औवैरि । औवैरिणौ । घोरौ नौ पवौ पदान्तौ ॥ पदान्ते स्थितानां पादीनां पकार पोः लौ ॥
पश्रावा भवन्ति ॥ ते आगता । तपा गता ॥ पटड्हा । पट विहः ॥ तस्मा ऽद्धमान् स्माधि कृन् ।
तोड्ह । ताविहः ॥ लोप शि न संधिः ॥ नुलोपासितुं भवति । श्वादेर्डति विसंदिश्चार
हमोऽर्हः । नाजाऽख्या । विसर्गे लोपा शि निषेधः ॥ ९ मन्म क्ष ऽइति निर्दिशाति ॥ ९ दोतोऽहं गतः ।
पृदनो स्यादेका नादेका राध्वपरस्पा वार स्य लोपो भवति । तेत्र । पदोत्र । ओवा गो
अजि न स्या । गोऽग्निनग्र । सवर्णो दीर्घः ॥ समाने स्यसवर्णे परे सह दीर्घो भवति । दैत्यारिः
श्रद्धाश्रनादपीह । श्रीशः । मानदपः ॥ होत्रकारः । समानस्य शास्त्रतोऽनन्ने विशेष

१रामरामरा पशुपन्हिरोः सानदी ऽमाशिमनः ३

वल्वेर्निर्मवेत ॥ परे ऽ प्रर्णवा घोवा प्राप सोदशनामिह ॥ हल्लोहरी घा होटे नेपोवनव्य । ह
वल्वेर्नमवेत ॥ परेशा पर्णवा घोवा प्रापसोदशनामिह ॥ हल्लो हरी घा होटे नेपोवनव्य । ह
लीषा आह लीषा मनीषा अघोम शव भुः उर्कै भुः कुलेन पदतइति पाटि ॥ श
[illegible] शपेशे शीमोसौन्यः ओत्वोष्ठयोः समासेवा विम्बोष्ठः अोष्ठ
॥ अवर्णस्य ओकारे औकारे च परे सह औकारो भवति । विम्बोष्ठः ॥ स्थूलोतुः । स्थू
लोतुः । समासे इति किम् । तवोष्ठः । प्रोहाहो धातौ अवर्णात् उपसर्गस्य लोपः प्रेजते
उपेति । प्रोहाहौ नाम धातौ वा ऽपे ऽ श्रीपतिः प्रो श्रीपतिः श्रै श्रीपतिः ।
पता धातौर्न उपैति । ऽपे धाते प्र स्ववेष्य

उपै ऽ श्रीपती २

③

नीपि यथैष्य शस्य भ्रिमास्त्रपेष एवं ऽनव पार [illegible] अथैव अव पारेगोतु त्वथैव
अथ इय अव रां।।दिवरोगाय रैसह एभवति तवेहम ऊओ अवरौगा हुवरोगोपरैसह
अश्रभवति गडोह्वम ए एरे अवरां हेवारैपैवारेवपनेसहपैकारोभवति।
तवे पानवे त्वपैग। कसापुरमाकसम् नोपैवासवरोग्नसे॥ समन। अवरांगो
वरांगपनेसह अवनभवति।तव वृद्धिः।तव वृद्धिः।तव वृद्धिः। श्रीवह्लीतातुपसगोहकोनाहैषा
तावार।ऽपाकी ति अवरागह नेत्ततीपाासमासेस्तु विनर्त ॥ ८ श्रीतान्नेः स्ततीपासेमा
से क्रिपरम ली: । प्रवत्सनरैक मवलव समनारांह १ ॥ ॥ अरो ॥ प्रारंभ। वास
पार्श्वति २

१ ॥८

तरा ऋ रो ऋलृ स्वलार्यामु । ऋ सलारीम ॥ अरस अगान । अगारोम । हशारीम आहहो ।
नाम । धौतौ धा । आर्ष भीपती । ष भीपती ॥ न स्रुन । अवर्णाद्र्यवरोप रे स ऽ न्य
ल भवति । तवल्कारः ॥ द्विल न स्येवरसेव [illegible] वनौम पा । रुभ पो न पि त धन्या
र हिषु बु षै धौ अरपवतुष्ठपमु ॥ न द हो नाम वानौ था । ना इ पशा । ना इ यो द्विवौ ॥
प्रा ह्स्वारीपति । प्र ल्हारिपति प्रा । ल्हौरिपाति ० इति स्वरसन्धी ० ॥ नामी ॥
त्रै ह सो ऽ मी शब्द । सन्धिन्तोजि । स्वमी स्त्राही स्पा : घो द्विन्वे ॥ इकाराना उकाराना
हे काणन श्व शो द्वि त्वे वर्त्तमानः सन्धिं न प्रानोति ॥ अ नी स्त्र त्र । पपु

नो २

अत्रामाले आनपाय वेते इ मो। औ निपातः। सुरो निपातः। संधिर्न स्यादिति।
अअपेहि। उ इन्द्र एवाउ इन्द्रे निष्ठः। आ एवं मन्यसे। आे हन्तो निपात एव॥ अहो
इ शा अहो औ[illegible] गताः॥ आे हन्तो धावेता॥ विस्मा इति वि स्म इति। विस्म विति॥
एव रामसवर्णो स्वरे। असमासे पदान्ते वा ह्रस्वः॥ वृद्धि अत्रे। ब्रह्मपुत्र। मधु एतन्म
म धेन मधु नन्तर्ले॥ इह माव लिङ्गम् ह्रस्वविधानसामर्थ्यान्न सन्धिः॥ पदान्ते
विम। गौ औ॥ समासे तु। हम पश्यापहा लनां समानीनां स्माति स्माति वा ह्रस्वः॥
ब्रह्म ऋषिः॥ ब्रह्मर्षिः। हरि ऋषीः॥ हरऋषि। वधू ऋकारः॥ वधृकारः॥

२॥

॥२

॥५१॥ श्री
१८१

होतृ कारः। होतृकारः पदानानां द्विराख्यातं जपाद्युजो वो वा स्वरे द्विमुत्तमः द्विमुत्तमः
दुय हा वानेवप्लुत। दुरास्मवा धेनेपुद्धकांतस्य टप्लुता वाप्लुत • प्लुत स्यान्तिनेपाप्राप्ति पूर्व
हेवत्त ३ स्रा गा धीव्वहै हे ३ पागेहि हेपा। प्लुतो वा ३ अम्बा। हे अम्ब। ३ हा प अम्बा हे ३ शा
ह पीशा। हे ३ १७ सत स्वर्पे ३ न संधि पाति वात ९ भिंत्र स्ते॥ पापि इह स। पापि एव।
डलो वा डस। ५ ड ३ ओति। विति। असुत व हितो पर। हेव हल्ले पि। गुरो रनृतो डनन्त्य स्याप्य
वा। रूपो पूर्वा। प्लुत। हे ३ व ह ल। हे व ह ३ म ला। हेव हता ण्युरो द्विसावकारा म कार स्या प्लु
तस्यान्तः द्विमः। सूत्र १० इति प्रत्याहार संधिः ० ॥ वपा वेज वा। पदिनो वल्ले मानाश्व

राज वा म वन्यथपरे। षड् च्चा वा यथा। समे म आ वा। पूर्ह्नेवर्तमाना। श्वपा समे परे म मा वा म
व ति। षराम। भ्रम। वाम्बु राम वा म भु राम। याय पे समे म पस्यादि निस्य मन्त्स पम। वपा
शः वपा ड्मोर स्प शकार स्पष्टो। वा भव ति। जत्रवे परे। वाक् ष्टुरः। पाक्ष्डुरः। अष्टे क्रिम। वाक् श्चोत
तो। होमृभा। वपा ड्मोर स्प टकार स्पष्टभावा भवति। पदृ जेषः श्वपस दृ जेक श्वथौ भवति। तदृ क।
न ड्ह। वि वा श्री। वा हरिः। तो श्वु भिः श्वुः। तो वर न व जै पो शकार श्वचु जो ष्या पोगे शकार श्व
वगौ भवतः। संख्यासाम्य यथा क्रमेति। वाच्यम्॥ डहि श्य मान पतिले हि श्य मान पोपे था। अस॥
मितिवाच्यम्॥ करवरति। कश्शरः। तावित्रम। न च्छों पृति न शान। शकारात्पर स्य तवर्ग स्य
चुत्वं न भवति। विश्न। प्रश्न। चु भि चुः॥ सकारतवर्गे पोषकारटव जो म्पां भ पोगे षकार स्पटवर्ग

रामरामराम
रामरामराम

कृष्णष्ठ । गकृष्ठीक नेगनाटिकले । नषि । षकारे परे तवर्गस्य णत्वं न भवति । भवान्षष्ठः । टोर्न्त्यात् ।
पदान्ते वर्तमानाट्टवर्गात्परस्य नाम्नः षुर्न । षट् सिहन्ति । भवति नगपानि । पराव्रते । ब्रसग
र्ण्यः । ष्णा हिना सम्बन्धी । सुपान ॥ लिप्सु लिप्स । तो ढिलि । तवर्गस्य लकारे परे लकारः ।
तल्लुनाति । भावांश्लिखति । अनुनासिकाः । ननु नासिक्ये इति प्राप्ते तेनानुनासि
को लकारः । ङ हस्वात् नाम्नोस्सलोपः । ङ्णानाम । ङमन्तमनमु । नस्तथा छते । नान्तस्य पदस्य
छते परे सगागमो भवति । राजन्श्छिन्धि । भवांश्छिनोति । अवे परे शि । सनन्तस्तु नस्य
नेनः ॥ प्रशान् तनोति । भवञ्छूरः । भवा[illegible] शूरः । अवे परे शि मेवा यथा नन्ति ।

१.रा

श्री

॥१८॥

श्रा हस्वादि स्वरे । ऋकारान्ता नकारान्तकारा हुसा द्दुता रा हु र्भ्रं तिस्वरे परे । सुगा स्त्रि ह । राजःस्त्रि ह ।
अन्यहिद्दमः । छः । हस्वा द्दुत्ता राछ्त्वारो द्विर्भवन्ति । स्वेसे परे वपा म्सो नाम । म्हसानां स्वसे परे
वपा भवंति । नव छ त्रेमः ॥ द्विर्वाजनैः छ्वाति । पहान्ता होधीश । जेन्मो श्रुपो । नद्मौ छापो ।
स्त्रा स्त्रा श्रो निनमः ॥ अभ्यासाद् पमिते मा ख्यिद्द ता । पुंसो वे परे । वपेसपेस. पोगानसुनो
पोना । पुंस्को विनमः ॥ पुंसु त्रमः । अवेपरे ॥ विसः । पुंन्हीनमः । स्वपे द्विमः । पुं हास । ख्यातो या ।
पुख्यानमः । पुंस प्यानमः । पोनुस्वानः । मकारे स्यानु स्वारो भवति हसे परे । पुडु कथा । नश्चा
पहान्ते म्कसो ॥ नकारान्त स्यमकार स्यवा पहान्ते वर्त्तमाना अनुस्वारो भवति म्रसे हकारो धपरे

पशांसि पुंभ्यां। अप हन्नादिषु॥ स्वन पाहि। पमापधे। स्ववा। अनुस्वारस्य पमानव नि-पपे
परे स्यपस्य सवर्णः॥ तान् च छत्र। क्रिन अश्विनतान्। शिभैः भ्रिन्तु नः। वापहन्ने। पहन्ते ब्रूमे मान
स्यनुस्वारस्य पमावा भ वं नि अस्य पपस्य सवर्णः॥ नौति नं वरोति नि नन्नो निः। सपन्ना।
सं बुद्धस्तु नः। पलोकं पश्लोकं॥ कि वन्नेराज्ञनौ। पर सनो मस्य पएव स्यात्। स ... न पर्वमन
परे हकारे मस्य पवन्नमा नावा॥ किंह्यः किंपत्तिः किंह्याः किं पने ... किंह्नुते। किंहृते। किंहृदि
वहृत्। पति। किंस्ने। किमस्ने। न पति ... किंस्नलयेति॥ किंह्नुते। किन्ने किं तेशस। पर वं स्वदि
नीपावा। सवाद्य न सब पनं नं पवान्त॥ नास्साधु। कुं व डुक वे गिंजित स्य विभ क्रोन

पर स्य

7

भवन्सुट्नास्त स्यवाधु ष्टैषप्सन्तः । षष्ठन्सन्तः । शसे ङ्णौ कुक्टुकौ वा । प्राङ्षष्ठः । प्राङ्क्षष्ठः । प्राङ्
ण्षष्ठः । सुगण्ट् साधुः । सुगण्ट्शाधुः । सुगणसाधुः ॥ छकारे परे न्न नकारस्य न्सवा स्ते ॥ वि
सर्गे । सकारे रेफ पो विसर्गे निपात हे शो भवति न से परे स्मोत्तव ॥ कुप्वोः ष्क पौ वा ॥ विसर्गे
नि पस्य कवर्गे पवर्गे स विसर्गे ष्क पौ वा भवतः । नृःपाहि । नृ पाहि । नृ पाहि ॥ ० ॥ इति
हलसन्धिः ॥ ० ॥ अथ विसर्गसन्धिः प्रस्तूयते । खपे परे । कुत्स्नो नोति । शसपरे खपे विस
र्गे नि स विसर्गे प्रवेश । स्तु । बनाश्वनः क्षोभनः । शसे वा क २ श्वनः । क श्श्वनः । कव
छः । कच्छादिः । कः साधुः । कस्साधुः । खपे परे शसे विसर्गे लोपो वा । हरि स्फुरति । हरि

गरांश नीः परनामाजिर
श्री कारांताणो

स्फुरति । हरस्फुरत् कुष्णो कपोता । कः करोति ॥ कः खनति । कः पचति । कः फलवति । वाचस्पत्याद
यो निपातनात्सिध्यन्ति । वाचस्पति । बृहस्पति ॥ श्रोतस्वत । कान्ता । कान्ता । कांस्कान्ता । मास्व
नः । पयस्पाशं । पयस्कल्पम् । पयस्काम्यति । सर्पिष्कल्पम् । सर्पिष्काम्यति । नमस्करोति ।
पुनस्कर्ता । तिरस्कर्ता । निःश्रत्यहस्य । आविष्कृत । द्विष्करोति । त्रिष्करोति । धनुष्काणो ।
धनुष्करोति । सर्पिष्कुण्डिका । अपस्कार । अयस्पात्रस्य पाशः । अपस्कुम्भः । अपस्पात्रं ।
अपस्समिहिता कुष्ठो । अपस्कशः । अपस्करीषी । अभस्पदः । शिरस्पदः । आकृति
गणं ॥ है नैरारो रिषु । अन्हो वैसर्गो निस्यपदान्तेरो भवति । नन्तुनो अन्हि चुत्
ग्गो १

अ हरिः। गम्याहिष्णु। अहो ना ज्ञाम्। अहो नु पश्य। अहो न यन्न नश्य। अतोऽत्सु॥ अकारात्परस्य विस
र्गस्य उकारो भवति अति परे। को ऽर्थः। हवे। अकारात्परस्य विसर्जनीयस्य पहानो डकारो भव
ति हसे परे। देवो याति। मनोरथः। आद्देवलोपश्च। अवर्णात्परस्य विसर्जनीयस्य लोपश्च भवति। दे
वा अत्र। वानोः याता वाता हिवा इह। स्वरे परे याहिवा पिह। भोश। भोश भगो श अघो श इत्ये
भ्यः परस्य विसर्जनीयस्य लोपश्च भवति। भो हरे भगो नमस्ते। अघो पाहि। स्वरे परे यत्वं वा। भोए
हि। भो पेहि। भगो इह। भगो यिह। अघो अपगच्छ। अघो यपगच्छ। नामिनो रः। नामिनः परस्य
विसर्जनीयस्य रेफो भवति। अग्ने परे। अग्निरत्र। पटुर्वक्ता। रेफप्रकृतिकस्य पेवा रेफः॥

पं २

श्रीराम

• गिः पति। गिर्पति। अहः पति। अहर्पति॥ रेफप्रकृतिकस्य विसर्गस्य लोपो भवति रे
परे। भ्रातर्नर्न अन्नं गते:। चि लोपः पूर्वदीर्घश्च। रेफस्य रेफे परे लोपो भवति पूर्वस्य दीर्घश्च॥
पुनारमते। हरीराजा। भानूरम्य। सैषादसे। सशब्दात् एषशब्दात् परे विसर्गस्य
लोपो भवति हसे परे। स वदति। एष हसति। सश्च एषश्च हसे विसर्गस्य लोपः॥ स्वरे लोप
एव पादपूरणार्थं वेन॥ सैष दाशरथी रामः। सैष राजा युधिष्ठिरः। सैष कर्णो महा
त्यागी॥ सैष भीमो महाबलः॥ ० इति विसर्गसन्धि॥ ० अथ विभक्तिनाम। विभ
क्तिर्नहि तेन धातुवर्जितं वा अर्थवच्छब्दस्तु उपनाम प्रोच्यते। तस्मात्॥ सि औ सर

श्रीरामा त्रिविता ...

१२

अमू॰ अमी शसूट् अमून् भिस् ३ ङे भ्याम् भ्यस् ४ ङसि भ्याम् भ्यस् ५ ङस् ओस् आम् ६ ङि ओ
सू सुप् ७ नाम्नः परस्योऽदस मकविभक्तयो भवन्ति । एकवद्विवचनबहुवचनेषु सर्ववचनादि
वचनं बहुवचनानि । स्त्रार्थे सज्ञे । हेव । हेवौ । गोसोगवारोजसितिविशेषणार्थः
। हेवाः ॥ अम्शसोनस्य । समानात्परयोः अम्शसोः नकारस्य लोपो भवति । हेवम् ।
हेवौ । शकारः शसितिविशेषणार्थः । सोनपुंसि । पुंलिङ्गात्परसमानात्परस्य शस
सकारस्य नकारो भवति । नत्वाम्शसितिस्यात् । शसि । शसि परे पूर्वस्य दीर्घो भवति ।
पद्महेशः । सात्वं भवति । ननु वर्णमात्रविधौ । हेवान् । टकारः ... । विशेषणार्थः ।

टेन। अकारान्तरस्य टा इन भवति। देवेन। भिः। अकारस्याऽत्वं भवति भकारादौ परे [illegible] देवाभ्याम्। अप्
अकारान्तस्य भिसो ऐस् भवति भकारस्य ... देवैः भवति। अइ ए ऐ। देवैः। ङे नय। अकारान्तरस्य ङे इत्येतस्य
गामो भवति। देवाय। देवाभ्याम्। एस्मि बहुत्वे। अकारस्य एत्वं भवति सकारे [illegible] भकारा
दौ विभक्तौ बहुत्वे सति। देवेभ्यः। ङसि नात्। अकारान्तरस्य ङसि नत् भवति देवात्॥ देवाभ्याम्।
देवेभ्यः। ङस् स्य। अकारान्तरोत्तर ङस्स्य भवति देवस्य। ओसि। अकारान्तस्य ओसि परे एत्वं
भवति। देवयोः। नुडामः। समानान्तरस्य आमो नुडागमो भवति। पुंसि नुट् स्वा देव। नामि॥
दीर्घस्वरस्य दीर्घो भवति नामि। देवानाम्। ङि। आद्गुणः। ... तस्य। ... हि। ... प्रत्य

श्रीराम ॥ शा राम

श्रीराम ॥

॥ २४

म॰ ८

हारात्मरस्य पूर्वेनाविलग्ने राहुर्गतस्य सकारस्य भय कारागृहे शोभवति पन्नोप्यतिस्थितस्य न हे वेषु ॥ सिद्धि ॥ त्र्याम

न्नरोगोसिद्धिसंदत्ते वो भवति श्च धातोः हे देवा ॥ हे देवौ हे देवा ॥ एवं बुद्ध पठ रामकृत्वा [illegible] हप ॥ सर्वेविड

मूड भ प॰ त्रन्यः त्र्यन्ततनः इतर इत म॰ इत न॰ इतम्म सासनी म॰ च तत्त्वे भ॰ चतुर्नै ॥ एव पर्वेपा श्रवर हस्ति

गृहातो रस्म पर [illegible] स्त्रं स्वस्त्रनातन रतन हपह॰ स्पह॰ इम॰ स्वहसु॰ दि॰ किंपु ॥ म हस्रस्य ह॰ एते सर्वोदय

स्थिविता ॥ गसि ॥ सर्वा हेर सरान्नाम नोगत डभवति ॥ सर्वेषु नीरोग नन्ते ॥ सवार ने फल वरी भ॰ परस्य

नकारास्य राकारा गृहे शोभवति पन्नोस्थितस्य न भवति ॥ सर्वा लिख्या हौ अवकु पनेनैपि ॥ अवकृत्या

हने रा व्रव र्ज्जे रा व व्रज्जे रा नुस्वारे रा वि सर्ज्जनी यरा व्यञ्जनं वम ध्योमव योने पि भवन्ति नान्ये रा।
सर्वे रा। सर्वा इ स्मट॥ सर्वा इ ने कारान्तान्नरस्य ङे इत्येतस्य स्मट् आगमो भवति। सर्वे स्मै। आ
नः। सर्वा इ ने कारान्तान्नरस्यात् स्मट् आगमो भवति। सर्व स्मात्। सुङाम। सर्वा इ नकारान्ता
न्नरस्य आमः सुड् आगमो भवति। सर्वेषाम्॥ ङि स्मिन॥ सर्वा इ नकारान्तान्नरे ङि स्मिन्भवति।
सर्वस्मिन्। सम्बहेवत्॥ एवं विश्वादयः। ङसङसेमाङ्स्मे पोनातस्त्राहनाः। शब्दा न्यायाः
पूर्वादीनां नावा नाम्नो जसङसिङीनां सीम् स्मात् स्मिनौ वा॥ पूर्वे। पूर्वाः। पूर्वस्मात्। पू
र्वात्। पूर्वस्मिन्। पूर्वे एवं परादयः। सर्वादिः सर्वे व्रार्क्स्मान्नवेगो रो। ५ थ वायु॥

स्वार्थे मुन्स्क्पपना बिलम्बनगोयान् १

आ॰कृ॰
प्राराम
सि
।१२॥

वापूर्वौ। हिश्व म वस्थापांसमेनानु स्मेनृत्त ने पूरियारि चाने वहि पेगिगेस्वार्थता। पस्य नाबु त्रि। सर्वम
निक्रानेनि सर्वे सा स्मैसर्व पदे हि हि पसर्व्वपस्य त सैद्धिपसर्वा पद्दे हि सर्वा नामक शिवन ।तस्मै
सर्वापाश्रिति। पूर्वापसमापनुल्यापश्चनारापूरि ग्राम पोन नन रेतापसः मध्ये इत्यर्थः॥ अन
रे। अन्तरा। शाटकाः। परि धानीयाः अन्तरे अन्तरा। वाद्य नास्य गृहा वा हिद्दाइत्यः थे। स्वाप
धानापरतात पोवा। द्वन्द्वे सर्वा हिनां न सर्वे कार्य पूर्व पनावरारणाम वा गे सि। वर्णाश्रमे
तवे। वर्णाश्रमेतना॥ तती पासमासे तृतीपासमासार्थः वाक्येन च॥ मासपूर्वाय प्रथमा
सेन पर्वीय। प्रथमचरमतपाऽल्पार्धकतिपपनेमाना जसीवा॥ प्रथमे प्रथमा॥ नेमाः

प्रस्येपो

श्रीकृष्ण
श्रीराम॰

नतत्ताः इन्नाशब्दाः आघ्राः ॥ द्वितये । द्वितयाः द्वये । द्वयाः शेषं द्वैवत् । नेमेनेमाः शेषं सर्ववत् ॥ ॥ ऽभ्यां
हि सुसर्वविद्धुपवेपम्ः द्वितीयस्मै ॥ द्वितीयायै ॥ द्वितीयात् । द्वितीयस्मिन् । द्वितीयाः एवं तृति
ऽभूशब्दे ॥ ॥ निस्महि वर्वनजा । ऽभौ । ऽभौ ऽभाभ्याम् । ऽभः पाः ॥ ऽभय शब्दस्य द्विवचनं
नास्ति ऽस्येव । अस्ति इत्यन्य । ऽभयः । ऽभयौ ऽभयम् ॥ निर्जरः । जराया जरा हा ज
रसु वोवना व्य ॥ त हि वि भि न त्र बछि निहि बस्याः इ शब्द इनास्यत्र ॥ गुडु सिद्ध
सर्वस्यवत्क्य ॥ नि हि स्यमानस्याः ईश्री भवति । एव हे शवि नीति मेननवत ॥ ॥
निर्जरसौ निर्जरसः ॥ निर्जरा । पन्हीत साहसेन । सख्यादि पूर्व स्यान्ह वाहौवे स्नो अन्न स्या वा
नेन पा॰

२ष्टि
॥२३

पोनवति । इ्दि इत्येतत्पो । पन्नपोव कारमकार । संपोगाद्दल । सनघ ह्रिष्व ह नि घ्रे ॥
विगतम ह । ब्ने । ष्व ॥ न्हि । वह नि । द्वन्हे । अन । सापम्ने सापान्ह । सापा न्हि । सोपो ह
नि । सापान्हे पाद्दनेना । सि भ्रमास द्द द्दपेनिशि । अस्र जप षहे ष पम सम्मत ऽ दधर ॥
आस्प मासप्यतेनासानना ऽशा । पद्दत । नेसामास । द्द द्दपभिस । अस्पन । पषन । हाषन । ण
पवन । शवन । डद्दन । मांस ॥ प्यते स्तु श साद्दैवा । पद्द : पृह । मो सा । मा सा । मो ष्पामृ ॥
आद्दवेलोपश अस्लोप् । स्वरे ऽम्वनो ब्धुसाहे । अनातेस्पाप भायरनो पो भवति शसा
हैस्वरे परे । मकार सं पो गाद्दुलारम्पु न पषात प्छाग नाम्नो नोपश वौ । नान्तनाम्नः ।

श्रीकृवै
मजोनी
नराश्च

श्रीराम रा

म१

नसेपदान्तेबाधो। पूर्वस्याः। पुंस्त्रि॥ नसंख्ये। पेनादिभ्यश्चनित्यंपापन्होपम्बस्र हेवन्ता। पदा
दृपपथ राज्ञाइत्यके। सोमपाः। सोमपो। हे सोमपाः। अधातो। धीपश। धातुसंबंधिनश्चकारस्य
नोपो शसादौस्वरेपरे। सोमपः। सोमपा। सोमपम्। सोमपाः। इत्यादि। एवं विश्वपा
शंखध्मा धुपा। विश्वपाश्चत्नप घृतो विं। लाताने। हाता। हाहा। औरा पूः इधाराने
दुर्गाशन्ताच परस्य औ। आपघाते इङ्भवति। एऔ जासि। इधातो स्या
दयातस्यवर्णसेपरेएकार पोकाररव भवति। धोः इकारानस्य इकारोनस्य
धोपरेएकानंत्रोकारस्वभवति। हेहा। हेहिहि। हेहन्नपः॥ हयीनेपाना।

१४

१४

श्रीराम

पां। इकारान्तादुकारान्ताच्च परस्य टा ना भवति नुत्वं नित्यम्। हरिणा। हरिभ्यां। ह
रिभिः। ङिति। इकारान्तस्य उकारान्तस्य च ङिति परे एओ न ओ कारश्च क्रमेति
ङस्याएओभ्यां परस्य ङसिङसोनस्य अकारस्य लोपो भवति। हरेः।। हरिभ्यां
ङेरौ ङितः इदुद्भ्यां परस्य ङेरौ भवति। सखिपति। ङिति। ङिति पतिस्य ङेरौ
भवति। हरौ। हरिषु। एवं मनी गिरी कवि कलि मुन्यादयः। उकारान्तो विभु
पु भानुशब्दो हरिवत्सपा। भानुः। भानू। भानवः।। हे भानो। से[illegible] भे। सेरि
त्वोव परस्य सेर धैर्भवति। सखा। हे सखे। ऐ सखायौ। सखिशब्दस्यैतर

प्रा०म० २

ऐ धाराद्दे शो भाति विवर्जितेषु पञ्चसु। सखायौ सखायः सखायम् सखा
यौ सखीन। सखिपत्नी मानिवृ सखिपतिसख्यो अगागमो ऽस्य ऽसोन्भा
परे सख्य असइति स्थितौ॥ अतो ऽ अपो नानात्परस्य ऽस्य ऽसोन्भा
रस्योधाराद्दे शो भवति सख्यु। ऽ ङौ ङित्यौ कार्ने प्राप्ते सखिः यो अ

१५ सखिसोर्भिः सखासु सखासु सु सख्यो पो सु॥ सखायः सु सखिनास
सखपेसु सुसखे सुसखा हित्या अतिसखा पितः सखा अतिसखा प

श्री स्वा २

५

सखाय सखस्य नमसखा सखीमंतिं त्रिजोऽति सखिः। इह ग एत्वेन। लन्ध्वा गाद्वति प
होन्तो पो वृत्ति परीनो स्पष्टसुहराणामिति न्यापाति। पतिः पती पतयः। पत्या पत्ये प
त्युः पत्यौ पतिः समासे हि निवर्तते भ पत पे॥ आगम पुमानिम्नम सखिना पतिना
॥ द्विः शब्दो नित्यं द्विवचनान्तः। त्यदादित्वं टेन स्याद् द्वौ॥ द्वौ द्वौ द्वाभ्याम् द्वाभ्याम् द्वयो द्व
योः सञ्ज्ञोपसर्गेन पोन्नात्वं द्विन्नीमेव शिवत॥ द्वि द्वौ द्वयः द्वावति अन्ते द्वि प्रधा
न्येतु परमद्वौ। त्रि शब्दो नित्यं बहुवचनान्तो ४ त्रयः। त्रीन्। त्रिभ्यः। त्रिभ्यः। त्रेनपद।
त्रिशब्दस्यापत्रयादेशो भवति नामि परे। तद्वन्तो विभित्रि ध्व्दित्वात्स्पवक्तव्यम्॥ अपार

किछु। इ थान्येतु परम व पाराामधुतिशब्दो निर्त्यम्बहु ववनाान्तः डते। डम[illegible] नोाम्नोास्रा
सोान्तुमभेत्य पलेाो पेभसे पलेोान्धे राम्र लेुखिन तैं निम्भिाान्तेम्र वृतिः यतिा[illegible]तिभिः
वृतिम्पः। कतिषु ०ड ड्स्र नोम नोाानोामेव स्पास श्रा डुनोभिः ड्ड नोग्ना। नोाम्नोा डस्र
पात्मे मु वहु च्ववग़ारः। श्रो डुनोामिम्र डडुनोामान। वानतें भूमि मीतें। वातं भमिः॥ एवं
पापिपप्पाहेप। क्लिवनावातेश्च मिशब्दस्याभिशस्यु। डौबविशेषः। क्लिवनाोवि
पन्ताावातुतेंनपृहति शब्दार्वे प्रति पालपति पोात्पनेनेतिपृपीमीगः। पातिलोाम
मिति पषी सप्यः। वातप्रस्मार। वाप्रभ्यः। वातभिस्म[illegible]ध्वावेतिपः। वस्य स्त्रिपस्य।

ईदृहलोस्य इपुवस्थानभिन्नस्यास्यात्प्रयत्नोपसर्जनं । त्वे गिस्थिव्याप्येस्वना
अमे । हसेपसे स्ये छेशे पु । हसाना दो वणोद्वपरस्यासेर छ्रेऔ पौ भवति । वहुस्रे
पस्यो वेहुस्रेपस्य । थौ ह्रस्व इपुवस्यानवर्जित पा त्रिहृतो स्यो श्री शेवृ
स्पवश्यौ पा वौ पर हस्वो नेवति । हस्व विधानास्यामार्थी ध्रौविनिन । हेवहस्रे
पोस हेव हुश्रेपस्या वह श्रेषुष्ठी व ह [illegible] पसीन । वहुस्रेपस्या । दितामेढ ह्रिव
पाभिवग्रानमा हृद्वारा नाध दि तामहागमा ह्रवभव तिविहृ स्रेपस्ये । वहुस्रेपस्या
वहुस्रेपसिनाम स्यो पा [illegible] इवर्ता हवर्ता नाधपरस्ये इ दमा हे वहुस्रेपस्य
ह्वा शेहे

अनिवर्नार्वर्ण्स्य सीलोपः। अति ल न्विसः। शोषं शेषपसीवत्सुसु भी। य्वो दीर्नोरपुवो स्वरे ॥
धातो निवर्णो वुर्णापान्नि पुयो भवतः॥ स्याद्यो स्वरपरे सुश्री पौ ० सुश्रीयः। एवं सुधी
पवन्सा इपः। सेनान पतीतीती सेनानी। य्वो वा अनेव स्वर धातोरिव र्णो वर्णो पा
प्यौ वा इ व र्णे भवतः। स्याद्यौ स्वरे परे। धातो स्वपूर्वसंयोगः। पूर्वोपस्थात् स्यान्तुन। सोपप
दस्यानेक स्वरस्य धेतु यौ कारवुपर्ध्व सेनान्यं एवं स्यवर्णाव त्रै पुनर पुवेम्र शब्दाद्दस्य भू
शब्दस्य सुधी शब्दस्य वन॥ सेनान्यौ। सेनान्यः॥ निपः॥ नि शब्दाद्दुत्तोरस्याद्देनाम द्देशी
भवति। सेनान्याम् एवं सुनि त्र वीग्रामरापा इपः। वान्नासः पोगाद्विशे ० नाते॥

व.सि.
॥२८॥

न८

न्दौ । ऽपसर्ज्जनकारक पूर्वस्य विं । पन्नमानपौ । सुधिपौ । कुमारी । मिथुनक्रमारी
चावरम् । वाकुनी वा भ्रात्मरः ॥ हलपसे श्रौंपः ॥ स्त्रमिशसिवे ॥ कुमारव्यं श ।
कुमार्पः । शोबवद्‌ स्त्रे पसीवत्‌ । एकइश विशित्तस्थानन्नग्वा ॥ इरे ते भवे ॥
सखा । सखा पौ । सखापः । सखाप म । सख्या वनेत । हे सखि । सखा: सख्यः । स
ख्य । सख्युः । सहखिवर्त्तसाख मिछ्ठितौ सखीः सखी । सख्य सुतमा ...
रस्थानगो ह्रारी हपा । नुनमी छ्तीति नुनीः । नुन्नु । सुतिःस पो खी नी
प्रतपाहे १ सख्युः सुन्नुः । प्पा ह्रसङ । न्हाम । कामिन्वेछाति । न्हा यी ४

ऋका
तरामं

ह्वाम्यो। न्हाम्सु। ऋ स्त्रीमो:। प्रास्त्रम्यो। प्रस्त्रीम्सु। रदु क्वौ पौ। रदु क्वौ प:। पाद्भि:॥ प
पो। पद्भीप:। धुत पाद हे शा। भावे मा न्नौत्वं। रदु क्वौ प:। हूहू:। हूहौ। हूहू। शे ब वा
भिभु। एव हूहू:। स्त्रीव मु:। वहू ऋ प सौवत। खलं पुनातीति। खलप:। ख
लप्वौ। खलप्व:। एव मुद्दुसुन्वौ। हूप:। स्वपंभ:। स्वपंभुवौ। स्वपंभुव:। एवं प
नु:। स्वभ कारभु हगम्। वर भपुनम्। स्वाहप:। वर्षाभु वर्षाम्वौ। वर्षाम्व:। एवं कार
पुनर्भु व्हा धाता अश हने भ्रू। प्रभूतप:। सेना। अधारान्तो न सर स्वसेरा भव तिसव
त पिता॥ स्त्र रपव सु। अकारस्या भवति प व सु। पितरौ। पितर:। धे न न हे पि

८

मातो ऽङ् । डौ । अघोगस्यामर्भवति ॥ डौ परे । पितरि । एषामात्मा आङ् प्यानुधातो
मि ड्डिवं । नृ रामनृ राम । शेषं पितृवत् । सुरानरसंवुधारात्प्रत्यय स्पि न मे धा
रस्यारू भवति पञ्चसु परेषु । कर्ता । कर्तारौ । कर्तारः । हे कर्तः । कर्तारं । क
र्तारौ । वर्तृन् । त्रो । वर्तृभ्याम् । वर्तृषु । रधं ऽङ् गात्पन ह्र वेष स्नात होतृ
शास्तृ राद्वृ ऽङ् होता नेष्टृ ॥ क्रोष्टु शब्दस्य पुंसि पञ्चसु स्वविभक्तिषु पा त्व
तृप्रत्ययवद्रूपम् । क्रोष्टा । क्रोष्टारौ । क्रोष्टारः । हे क्रोष्टः । क्रोष्टारं । क्रोष्टारौ । क्रोष्टू
नौ । क्रोष्टुरे । ट हो त्वं वे क्रोष्टु शब्दस्यात्वं वा । क्रोष्ट्रा । क्रोष्टुना । क्रोष्टु

ष्टौ। क्रोष्टुभिः। क्रोष्ट्रा। क्रोष्टवे। क्रोष्टुः क्रोष्टोः। भूतानुकृतस्य संधियोर्विधिः स्यान्
न्यः। नित्यो नित्यपरयोर्मध्ये नित्यविधिर्बलवान् क्रोष्टुनाम्। क्रोष्टरि। क्रोष्टोः।
क्रोष्टुषु। रैभ्यः। रै शब्दस्याकारादेशो भवति। सकारभकारादौ विभक्तौ परतः।
सुराः। सुरायौ। सुरायः। सुरायम्। सुरायौ। सुराभ्याम्। सुराभिः। नाः। रायौ। रायः।
नाभ्याम्। नाभिः। इत्यादि। इनाकामेनस हवर्ण तदान्ति से। सपो सपुः हेसे। स्म
ताइत्नेन्द्रो पेनेसः। स्मृतैः। स्मृतपो। आनौ। ओकारे स्यो कारादेशो भवति॥ अ

मित्र सिव । ओकारस्यात्वं भवति स्म मित्र सिव ए ने । गाम् । गावौ । गावः । गावा ।।
गोभ्याम् । गोभिः । गवे । गोभ्याम् । गोभ्यः । गोः । गोभ्याम् । गोभ्यः । गोः । गवोः । गवाम् । गवि ।।
गोषु । एवं सुद्यौः । सुद्यावौ । सुद्यावः । स्मृतद्युः शब्दस्य नस । स्मृतौ । स्मृतावौ ।
स्मृतावः । ग्लौः । ग्लावौ । ग्लावः ।। ० ।। इति स्वरान्ताः पुल्लिङ्गाः ।। ० ।। अथ स्वरान्ता
स्त्रीलिङ्गाः । आपः । आकारान्ता द्वयनान्तस्य र स्य से छोपो भवति । गङ्गा । औरि । आ
कारान्ता द्वयनान्तस्य रस्य औ इत्यादेशो भवति । गङ्गे । गङ्गाः । भृ इ । आकारान्ता द्वय
नान्तस्य रौ रि भवति ।। हे गङ्गे । हे गङ्गे हे गङ्गाः । गङ्गाम् । गङ्गे । गङ्गाः । गङ्गया ने

पि ०

श्री राम राम राम राम

आङ्नाहवत्स्या वन्नस्य यै सैा पञ पोनेत्वं भव ति। गंगा या। गंगाभ्याम्। गंगा
भिः। ङितां पुरः। आङ्नाहवन्नोम्परे बाङे एसि ङस ङितांय गंगामोभेव ति।
गंगायै। गंगाभ्याम्। गंगाभ्यः। गंगायाः। गंगयोः। गंगानाम्। आमेङे। आ
ङ्नाहवन्नात्परस्य ङे नरामाइ शोभवति। गंगायाम्। गंगयोः। गंगासु।
एवं श्रद्धा मेधा मेदुर्गा इत्यादयः। अम्बा हिनाङि स्वराणां दीर्घ हस्वः। हे अम्ब। हे अम्बे
का। हे अल्ल। ङिः स्वराणां कि हे अम्बाले हे अम्बिके। एनोब आवन्नात्सर्वा

॥२०॥

हेपनस्य पञ्चः सुडागमो भवति । पूर्वस्य वा पञ्चस्वः । सर्वस्यै । सर्वस्याः । सुडागमो मे । सर्वस्याम् । सर्व
मेवास्तु एवं विश्वादयः । आधाभापुराणाः स्वराहो अन्तसवावर्नोव्य ॥ जरा । जरसौ । जर
रसः । द्विकसमासे बहुव्रीहौ सर्वादीधी सर्वकार्यम् ॥ दक्षिणोत्तराय पूर्वा च दक्षिणपूर्वा
क्षिणनगरा नापाश्च द्विक । स्वाह दक्षिणोत्तरापूर्वीत स्येह । दक्षिणोत्तरापूर्वस्यै दक्षिणपूर्वापेड
पूर्वद्वीपे । अन्तरस्मै शालापै वा व्याये इत्यर्थः । अपुभिन्नुणो मो हा । अन्तरायै । नग
नीपस्य वा डि । सुवीशब्दं वच्ये पमः । द्वितियस्यै । द्वितियायै । तृतियस्यै । तृतियप
नासिकापाः । नसः । नासीका नासिके । नासीकाः । नसः । नासीकाः नसा । नासिकप

॥२॥
२।५

नोभ्याम्। नासिकाभ्यां। नोभिः। नासिकाभिः। पन्न्हपन्चसु। गंगावत् पृतन प ८॥
पृतौ। पृतः। पृतनाः। पृता। पृतनया। पृतै। पृतनायै। पृद्भ्यां। पृतनाभ्यां॥
पृद्भ्यः। पृतनाभ्यः। निशापाः। निशः। निसः। निशाः। निशो। निशया। छशष
नाजादेषः। छकारान्तस्य षकारान्तस्य नागय जेस्च जेर्भ्ये जेभ्य इग्ज व्रश्चभ्रा
गादेश्च षकाराभवति। धातोर्भ्यसि परे नाम्नश्च नसेपद्गन्तो। डोडः। वध्यस्य
दाबेभवति। धातोर्भ्यसे नाम्नश्च न पदान्तेषे। निड्भ्यां। निशभ्यां। निभि
ड्भिः निशाभिः। निक्षु। निट्सु। केचित्तु धातोर्नैव षत्वमाहु। तन्मते॥

राम
रेणु
॥२७॥

म्रवेजयाइति न व्यार । निःस्प्यायाम् । नि स्मिः । पसेचपामुसानामिति तुल्यम निसुगोपाः ॥
सोमपायेन । बुद्धिः । वुध्वी । वुद्धपः । वुद्धिभिर्वुध्वी । वुध्वा । इदुष्यामः । स्त्रियां वर्त्तमा
ना भिन्नारो वाराम्यां दितां वचनानां वा गगमोभव ति । वुध्वौ । वुध्वपे । वुध्वा । वुध्वे ।
स्त्रियांप्यो । वुध्याम् । अगगमाभावो अमोप्यभाव । वुध्वौ । एवं मेति भूतिश्चति
रति प्रमृतपः । धेनुः । रेनुइनुगम्बाइ पोप्यवं । त्रिवारु नोस्त्रि पानि लिस्य वासवत
स्त्रियां वर्त्तमान पाठ्यावेनुन शब्दो पोस्तिस्य वत्तस्य वत इत्येतावाहे शोभवत ॥

वृ

॥२२

स्व१

द्विपतिसृ राः॥ त्रिपतिसृ राः॥ ढ हैस्व ने ढ॥ इवि तिपुम्वत॥ त्रिपतिस्त्राः॥ त्रिप
तिसृ राः॥ हैनेर्वि सत्यापद्वे॥ क्रम्यामे॥ द्वि पोः॥ हसै पः स्त्रै ह्यौपः॥ न ही॥ न घो॥ न घः
हेन द्धि॥ न हीन घा॥ द्धि तांमिट॥ निघे॥ ने घा॥ न हीना॥ नेघा॥ श्वा॥ स्लरी॥ सतैो॥ स
खीकुमानीगौप्पी हप॥ स्त्र निवन्ना॥ वाल्न सिलो पः॥ ले न्मीः॥ घो हस्वः॥ हल
न्द्रिम॥ शेबेनही शव्द्वत॥ एवं माविनेभीतेनी ष्वमतपः॥ इवनान्वा॥ सिलौ
पः स्त्री॥ ह्यी भुवोः॥ स्त्रिशव्दस्यभु शव्दस्यापे पुवोमवोः॥ स्त्रा हेस्वने
पने॥ स्त्रिपो॥ स्त्रिपः॥ वाम्श सि॥ स्त्रमशौतौ वपने स्त्रिा शव्दस्य वा इपमव

४१

विभक्तोपपदे । अथान्तरेण अङ्गारं वसन्तं तु नान्तरमवति । सेना । वेन्तर मधुलिलि स्तुः । तिष्ठ
न्ति । तिष्ठन्त्याः । न तिष्ठ वनं त्स्यानामिपरेन हि धुः । तिष्ठ रामः । स्त्री मिति त्रिवातुने
हिशिषनास्मेह ॥ द्विपास्त्रपः । स्त्रि रोगो वा द्वि पारी पापस्पृशः । स्या द्विपत्रीः । द्विपद्
पाश्चुद्धिशब्दवाते । आमि द्विपत्रे पारणा ॥ पहास्य पादुरथोलिंगीनारे गौ रोगा तहे
तो स्तः । द्विपास्तिस्त्रोपस्यास द्विपतिसा ॥ द्विपति स्त्रो । द्विपासिस्तः । हे द्विपतिसः
नाम्हासोन लोपः । द्विपगतिसम । द्विपतिस्त्रः । द्विपति स्त्रनाम । द्विपासिस्त्रो पृष्
कुलस्यातन्कुलं द्विपश्री । नुविनते भिमितमितस्यानि पोवात्मन्हे द्विपतिस

अ०ो २॥७७
राम राम

ति। स्त्रिपं। स्त्रियं। स्त्रिपुः। स्त्रीः। स्त्रीपा। स्त्रीपै। स्त्रियपाः। स्त्रीसाम। स्त्रियग्रामतिस्त्रानो

। तिस्त्री। अतिस्त्रीपौ॥ १ स्वनामावीत्वेनुम्भि॥८॥ पूर्वस्त्रियपुंसिवाव्यते। स्त्रीवेनु

मानस्त्रीशब्दस्येव। इत्यवधार्यतान्तु। अतिस्त्रियपः। हे अतिस्त्रि॥ हे अतिस्त्रे।

हे अतिस्त्रियपौ। हे अतिस्त्रिपः। अतिस्त्रिपं। अतिस्त्रीं। अतिस्त्रिपुः। अति

स्त्रिन। अतिस्त्रीराम। अतिस्त्रापे। अतिस्त्रे। अतिस्त्रियपौ। अतिस्त्रीराम।

अतिस्त्रो। अतिस्त्रोः कामेवनित्यस्याऽऽम्शसोरस्तु विभाषयाऽऽहपाइ शस्तु नाम्य

श्रीद्वि
१२३ ॥

त्रस्त्रिपाः पुंस्युपसर्जने । स्त्री वेत्तु । अतिस्त्रि । अतिस्त्रिणौ । अतिस्त्रीणि ॥
अतिस्त्रिणा । अतिस्त्र्या । अतिस्त्रिपै । अतिस्त्रिणे ॥ अतिस्त्र्यै ॥ स्त्रिपा तु आपे
न पुंवत् । शसि अतिस्त्रीः । अतिस्त्रिपा ॥ इह अपि अतिस्त्रिपै अतिस्त्रि
पे । अतिस्त्रिपाः । अतिस्त्र्यः । अतिस्त्रीपाः । अतिस्त्रियाणाम् । अतिस्त्रिपाम् ।
अतिस्त्र्यो । श्रीः ॥ श्रियो । हे श्री भावे पुंवः । इयुव नोः स्त्री तो म इ श्रियाम् विना ।
। श्रिये । श्रियै । श्रियाः । श्रियः । इयुवनो हा नो नु स्त्रिया तु नित्य म ॥
श्रीणाम् श्रियाम् ॥ एवं ह्री धीः भ्रूः तपः । एवं भू म प्र भ्रत पः । श्री ०००

०८
९७
॥

प्रविशब्दस्य लक्ष्मीवद्रूपं वेषां विन्मतोतु पुम्वान। प्रभ्रूच्छाद्भि नितिविग्नहेतु लक्ष्मीव
द्रूपं। श्रमिशसिय प्रथमे। प्र थ्य:। सुछु विधिस्पी: सुछु थ्या पतिवेतिविग्नहसुभि: श्री
वेन धी। ग्रामरीा: पुम्वन एवं रव स्त्या ह्यू:। ल्नराइप॥ नकारान्ता ह कारान्ता हैं नाव नः
स्त्रीपा भिष्ठत्वपो भेवति। श्रोष्ठी। श्रोष्ठो। श्रो ष्ठ्व:। वभुजन्याह पोन शिवनं"
पुनर्भू:। प्वैवा:। पुनर्भ्वौ। हे पुनर्भु। पुनर्भ्वा। पुनर्भूरसाम। पुनर्भ्वोम। भेवा। पुनर्भ्वि वा
पां स्त्रीवर्षाभु हैं हुने पुमान हेवर्षाभु:। वर्षाभ्वौ। स्वपेभे:। पुम्वत नकारान्त सरव्या

२५

॥२४॥

पाः॥स्वसृ तिसृ यातृ स्वसृ ननान्दृ दुहितृ पातृ। मातृ माश्वृ ने याणी मता॥ पितृवत्

स्वसा वक्तृ वत्। शसि मातृ स्वसृः॥ राः। पुम्यत। गौः पुम्वत। नौ१ नौ यत॥ ०॥

इति स्वरान्ताः स्त्रीलिंगाः॥ ०॥ अथ स्वरान्तान पुंसकलिंगाः॥ ०॥ अतो

मः॥ अकारान्तान्न पुंशकलिंगात्य नपोस्य मोऽम्भवति॥ अवौ। कुलम्॥

इमौ।५न पुंशकलिंगात्परनपो औङ् इकारमापद्यते। कुले। जश्शसोः शिः न

पुंसकलिंगात्पर पो जश्शसोः शि भवति। नुम् यमः न पुंसकलिं

रामराम

स्यनुमागमो भवति शेषे परे । प्रवृत्याहाराज्ञस्य नामि हं पात्स्वरात्स नोषवतोष्य । नोपधायाः ।
नाम्नेस्योपधायाः दीर्घो भवति । शीघ्रच्चेमविष्ठ । नामिवशु नानि । हे मुल शेषे ईवचना एवं
फलेहलेनपत्र पुष्प वृ राढ नेथुड माहयः । स्वेन्माई । त्र्यन्याई नौ वा तपरयोस्यस्तुनेयमि
अन्यता वा वसाने । अवसाने वर्तमानो नाम्नः साना जेवा भवति । यथा वा । अन्यइ । अन्या । अ
न्याणि अन्याई वैश्वपौन । हन्यतु । इतनतेभूतनतेवकृतमते । एवतनेस्यने एतिशेषस्य
धवनासेर माहेरो । सन्निपातेपरिभावपानेजरस । पोपमाश्रियोस्यघातेस तपालिसमि

श्री

पातः । सन्निपातलक्षणो विधिरनिमित्तं तद्विघातस्य । अग्नम् । अजन्म सि अग्ने नो अग्नेरारीं ।। स्वमो-
र्लो धौ ह्रस्व शौ च । नपुंसकात् स्यमो र्लुक् स्यात् ह्रस्वो भवति पञ्च स्व धिशौ च । अग्नेरासि ।
अग्निलुप्तोऽपवादमन्या चेत्याधिल्वोऽज्ञारम्भ । ततः ।। सन्निपातपरिभाषया नैलुक् । अग्नेस
म अजन्मसा । अग्ने सि अम् डम् । आसन्नो मासमा । हे हि । हेम्मा । ड्यानि । डन्हा । डम्ध्या । आसा
नि । आस्ना । आस्रास म्या । म्यः । मासि । मासो । मान्या । नपुंसकस्य ह्रस्वः । नपुंसकस्य ह्रस्वो भवा
श्रीपकुलवत् । नपुंसकस्य गोलुक् । नपुंसकलिङ्गात परं पोस्यमो र्लुक् भवति । अस्थि । दधि
रा म नपुंसके धोवा गुरौ वा । हेम्रस्थे । नामिनः स्वरे । नाम्यन्तस्य नपुंसकलिङ्गस्य नुमा

सूत्रे १

गमो न भवेद्दीर्घस्यादौ परे । अस्थिनी । अस्थीनि । अवास्थानां टादौ । स्थ्याहीनां नुमागमो भवति ।
टादौ स्वरे परे । इकारस्य वाकारः । अद्ध्योपः स्वरे । पुंवत्पुंस्काछसादौ । अस्थ्ना । अस्थ्ने । अस्थ्नः
अस्थ्नः । वे ष्णो । अस्थ्नि । अस्थनि । एवं दधिसक्थ्यक्षि शब्दाः । तदन्तस्यापि पूर्वः । द्विपा
स्थ्ना । अनिद भ्या । वारि । वारिणी । वारीणि । अमिनु टा । वारिणा । नपुंसकस्य हू
स्वः । नामि रिपुत्र्भवति । टादावनुपुंस्क पुंवद्वा । नपुंसकं नाम्युत नपुंसकलिंगं च हो
स्वे परे पुंवद्भवति । ग्रामण्या । ग्रामणिना । ग्रामणीनि । ग्रामण्यो । धिः । ध्या । ध

खिना ॥ सुधि । सुधियाः । सुधिना । मधुः । मधुनी । मधुनी । हे मधो । सानुं स्नूनि । सुना । सानुभ्यां ।
ना । प्रियक्रोष्टु । प्रियक्रोष्टुनि । प्रियक्रोष्टुनि । प्रियक्रोष्टु । प्रियक्रोष्टुना । प्रियक्रोष्ट्रा । प्रिय
क्रोष्टवे । प्रियक्रोष्टुने । प्रियक्रोष्टुः । प्रियक्रोष्टोः । प्रियक्रोष्टुनः । सुलुं सुलुनी । निस्रु ॥
नूनी । सुत्वा सुनुना ॥ एवं ह्रस्व नपुंसकः । पोरा । वृोनि । वात्हरि । हे वातः । हेम । एव
रोन । फर्गहय । ह्रस्वा हृशेस मनारा । मिकारो भारौ वर्वनामः ॥ अतिजि । अतिरापा ॥
अतिशा । अतिनापे । अतिनिरो । अतिनाम्यां । प्रधुः । प्रधुनी । प्रधुना । प्रधवा । डपरु

राम ॥२॥ रामराम राम रामराम

अतिनु ॥०॥ इति स्वरान्तानपुंसकलिंगं ॥०॥ अथ हसान्ताः पुल्लिंगाः अनडुह्शब्दः अनडुहः शौ पंचसु वा आ
गमो भवति इकारे नाम्न इपि वा। सा च नं ऽ डुह। सोनुम सपो गौना स्युलोपः ॥ स्यो हनसे पदान्ते च। सम्बोध
स्वराम्न। अनड्वान। अनड्वाहौ। अनड्वाहः। वा वम्। वनुनडुहो धातामागमो भवति। आमन। हे अ
नड्वन। अनडुहः। वसान्तसे। वसु स्नसु ध्वं सु अनडुहां हत्वं भवति रसे पदान्ते च। अनडुद्भ्याम्। अ
नडुत्सु। हा हर्षः। हाइ हविरस्य धत्वं चातो भसे पदे नाम्न स्वरसे पदान्ते च ॥ आहिन्त्रि वा नाम
भान्तस्य भ्भास धुः। धातोर्भ्भष्भान्तस्य बपवस्याहो वर्तमाना नाजवा नाम्भमा भवतीति ॥
सका ने ध्रशो द्धपरे नाम्न स्वरसे पदान्ते च। धुक। धुगा दुहौ ॥ धुग्भ्याम्। धुक्षु। अत्र वपवस्य

२८

२६

गर्द्दभमाचष्टे गर्द्दभयति गर्द्दप् । गर्द्दभौ ॥ हमारस्मच्छन्दं धातोः कुप्सेपसेनाम्नस्वरसे पहानेव ॥ लि

ट् ॥ लिड् ॥ लिहौ ॥ लिहः ॥ लिड्भ्याम् ॥ लिट्त्सु ॥ दुहादेर्घः ॥ दुहमुहद्रुहस्नुहस्निहां धात्वे ॥ धक् ॥ धुग् ॥ धुक् ॥ धुट् ॥ धुड् ॥

दुहौ ॥ धुग्भ्यां ॥ धुक्षु ॥ एवं मुहद्रुहस्नुहस्निहां ॥ विश्ववाट् ॥ विश्ववाड् ॥ वाहौ ॥ वाहः शसादौ स्व

रे वाहो वा शब्दस्यौ वा नोऽभवति शसादौ स्वरे ॥ विश्वौहः ॥ विश्वौहा ॥ विश्ववाड्भ्याम् ॥

विश्ववाट्सु ॥ विश्ववाट्त्सु ॥ सहेः साढ् ॥ साट् रूपे सति सहेः सस्य षो भवति ॥ तु

रासाट् ॥ तुरासाड् ॥ तुरासाहौ ॥ तुरासाहः ॥ दिव औ ॥ दिवो भान्तस्यौकारादेशो भवति ॥

सौ परे ॥ द्यौः ॥ सुदिवौ ॥ उत्तसे ॥ दिव उकारादेशो भवति रसे परे हलि वा ॥ सुद्युभ्याम् ॥ सु

स्रघुषु। चतुरशब्दो नित्यबहुवचनान्तः चतुर्णाम्शैरव। चतुरशब्दस्यामागमो भवति पञ्च
सुशौ न भवति। चत्वारः। चतुरः। चतुर्भिः। चतुर्भ्यः। रःसुरव्यायोः। रेफान्तसंख्यायाः प
रस्यामोनुडागमो भवति। चतुर्णाम्। यद्धा चतुर्षु इति निर्देशात् रेफस्याविसर्गः।
गौः। न प्रियाश्चत्वारः। प्रियाश्चत्वारो यस्य सः प्रियचत्वाः। हे प्रियचत्वः
प्रियचत्वारौ। प्रियचत्वारः। गौराणामनुडन। प्रियचतुर्णाम्। कमलं। कमलानि वा॥
वन्नारोः। कमलं। कमले। कमलेषु। फलं। फले। फलेषु। मोने। बाने। बाने

मकारस्य नो वा भवति ॥ म्हसेपहानेत्रु । वमपोऽश्वनस्य॰नोऽपेऽन । प्रशान । प्रशामौ । प्रश
मः । प्रशम्भ्यां । प्रशान्सु । त्यदादेष्टेरः स्यादौ । कः । कौ । के । इदमोऽपुंसि । इदमः पुंसि याद
यं भवति । अयं । हस्य मः स्यादौ । इकारस्य मः । त्वं भवति स्यादौ ॥ इमौ । इमे । त्यदादे
मं स्वौ वेनाभावः । इमं इमौ । इमान् । अनपि सो । इदमोऽनादेशो भवति । अने
न । अस्य परः । इदमस्य कोनैमकानैव पने अथा नो भवति । अन्नस्य आभ्यां भिः । भिस्
इदमह इश । भिस । भिसैव भाति । ननु मकारस्याकारः । ऐ भिः । अस्मै । अस्मात । अस्म

अमपो । रमा । आत्मिना । अम पो । रमु । इडमेत होन न्वा इशे द्वितीया । यौस्वेनत । एनं । एनौ ।
एनान । एनयो । किं । चित्वार्थे विधातुमनुपात्तस्यकार्य्यान्तरं विधातुं पुनरुपादानमन्वा
देशः । यथा । अनेन व्याकरणमधीतमेनं छन्दोध्यापय ॥ नोयवायायो । नाम्नोलोपशौ
घौ । राजा । राजानौ । राजानः । हे राजन । राजानम् । राजानौ । यजोर्झः । राज्ञः । राज्ञा ।
राजभ्याम् । न स्य लोपेन विभक्तिकार्यम् । राजभिः ॥ राज्ञि । राज्ञोर्नृ । एवं यज्वाद
यः । योज्वन्नः । यज्वना ॥ आत्मनः । आत्मना । प्रतिदिवा प्रतिदिवानौ । अहन्नोपेत्

॥ रामराम ॥

२८ ॥

ध्वो। धिंहसे। धातेः। रिङुनो। हिद्यौरिंदख ख्रारयो। लसूपनपोपनसः। पहानेव। प्रतिहिवा। प्रतिहिवा। स्वाहे
२वा। हेवन्द्रि। रउलु। शश्रा। तिससा। हेस्यैइपि। रारेव। शुन४। शुना। २वम्पां। पुनः। पुना। पुव स्यो। पुव। मि
मध्वया। मध्ववासौ। मध्वानः। मध्वौनः। मघोना। अथ वशा स्यसावनग। नगार हिनस्पावें नंन स्पात्
इत्पता। हेश। स्वान्नौं पुतौ। युतौ नुम्। उकाराणव अस्य आ धाराजुव अस्य बनु पाग मो भे यति
पुंसि पक्वसु। अवनौ। अवर्नः। अवनौ। अबुनौ। अवनतः। अवनी। अर्वन्तीः। अर्न
निं। अनवौनौ। असौ। किं। अधी। इतो अथ स्वसु। पथिन्नो भुन्दिरा। शब्दाना

रामरामराम

मिथ्रान्स्यान्क्रानाहेशोभवतिपुंशिपंथस्सुशौव । थोमुट । पथिमथास्थस्यनुटस्या
शिपन्थस्सुशौच । आसौ । पथिमथि ऋभुक्षाटेनात्वं भवति सो पन्थाः । पन्थानौ ।
पन्थानः । हे पन्था । पन्थानं पन्थानौ । पन्थानौ । पन्थाटेः । पथिमथि ऋभुक्षो
टेर्लोपो भवति शसादौ स्वरे परे इति टिलोपे पथः । पथा । पथिषु । एवं मन्थ
ऋभुक्षाः । स्त्रियां नान्तवाही । वस्सुपथी । अन्तर्वत्नी । क्लीबे सुपथि पानं । धे
नपुंशकानां नस्यलोपो वा । हे सुपथिन । हे सुपथि । सुपन्थानि । इनारे

इनहन पुंषन स्मजर्मन इत्येते षांशौ सौ वा मोपने उप भाया दिर्घो भवति नान्यत्रा हराडी। हरिड
नौ। एवं सुमालिन हरिन नु। पृशस्तीन। वाग्मिन। ७ भ्यत नुप:। ढ त्रे हा। ढत्रे ह मौ। हनो घ्नो। हंते र ह
कारस्य घो भवति। नका ने ज्ञि ति रि शाति य पने। घ संगे रा ब्वेव. त्रे ब्रु:। ढत्रे घ्ना। ढ त्रे हम्याम्
वे घ्नो। ढत्रे हभि। ढ त्रे घ्नि। एवं पुंषन स्मजर्मन।। संख्या शब्दा पञ्चन ७ भ्यत पो वेतु
वं यनानाा ह्रिव्बुस स्याः।। नशसो ह्यों कि। षकारंनसंख्या पु न पो नु शसो लुग्भवे
ति। पञ्च पञ्च पञ्चभिः पञ्चभ्यः द्वर्मः षकारन कार संख्ये या: पञ्चस्या मो नुप गमो

श्रीम सो४

ज्यां ॥ आम् । पन्नपपज्यवांसंगौरा ॥ वेन कल्पुनुटौः ॥ द्विपपज्या ॥ द्विपपज्यामौ ॥ द्विपपज्यानः ॥ द्विपप
ज्युः ॥ द्विपपज्या ॥ एवं सततनमभूनहशानद्भ्नतपः ॥ त्वष्टमौ वा हौ । सख्याः । त्वष्टनशाह्लान्स
नैपोगौरादित्वं ङीषि भवति । त्वष्टा । त्वष्टः । वाहु । त्वष्टनः सवर्णस्य वराहिवृविभक्तिषु आ
स्त्वात्वं । त्वष्टाभिः । त्वष्टानां त्वष्टु । द्विस्त्राष्टा । द्विष्टामौ । द्विपाष्टानः । द्विपाष्टानुसः । द्विपा
षु । द्विष्टा । द्विपाष्टाभ्याम् । द्विपाष्टु ॥ नाजवत्सर्वहहावद्भ्यापरहसौ । स्तु । गरा । स्तु । गरौ । स्तुगराः ।
स्तुगरास्तु । स्तुगराटस्तु । स्तुगराटस्तु ॥ भूतामुहाद्वृभौ । वुवः । भुभ्याम् । भुस्तु । राका । रागा
राधौ । राधः । रागभ्याम् । रान्तु ॥ स्रुवं । क्रुपा । स्रुवः । कुवः । स्रुकै । कुभौ । स्रुवः कुभः स्रुवः कुस्तु । पु

पिथाहिश्मम्।हिशाहशस्यशह घ्रुवश्मात्विजनुंपुंजस्यजम्रस्य दृस्निहांकृत्वंभवन्तिस्याहौरसेपह
णैव पुंह्पुंगौपुंजाः।पुंजांम्.पुंजो।पुंजः।१पुंजा।पुंभ्याम्।मित्यौहिःसमासस्यपूर्वं।वोप
यथ जस्यवत्वङ्गौहिशोभवन्ति वीतोभ्मूं सेपनैनाम्नश्वरसेपहजेष्।समाश्यथस्यपुंसे
पुंस्म।पुंक्रा।पुंगःपुंपौ।पुंजः।खनाखनौ।खगाः।बन्स्याम।बन्सु।घुशाबरीनाह्६।४।
सम्राट।संम्राह।सम्मजौ।सम्राजः।सम्राजो।हिवेट।हिवेट्।हिवेजो।हिवेजः।पथिस्ट।पथि
स्रुह।पथिम्रजौ।पथिम्रजः।विश्वसृट।विश्वसृट्।विश्वसृजो।विश्वसृजः।४।विश्वस्म
वसुराडोहिर्घः।विश्वावसुः।विश्वावसवः।विश्वानाट।विश्वानाड्।विश्वौजौ।वि-
६१

विश्वाराड्भ्याम् । विश्ववाराट्सु । स्वेःरा घोश्च । सपीत्रा घोस्स्वारकरह्यो पो भवति वातोर्भ्रं
से पदे नाम्निस्वरसे पद्यान्तेव । भ्ठाम्ह । भ्ठजौ । भ्ठजः । वठा वठ्ह । वठ्हौ ॥ विश्वाट् । विश्वा
ड् । विश्वाजौ । विश्वाजः । विश्वाट्सु । आत्विक् । आत्विग् । आत्विजौ । आत्विग्भ्याम् ॥ आत्वि
क्षु । दृक् । दृग् । दृशौ । दृशः ॥ दृक्षु । स्तः । स्पृक् हस्तावारस्पस्त नभवति सोपुने । स्पृः स्पै
स्पः सः तोनेनन्ह । प नुमुस । मनमन्तौ । सराप्पाटोरा त्वे । वा वसुवेन । स्पृता । स्पृह । स्पृहौ । श्रीतिस्पृ
हो । श्रातिस्पृह । प पौपारछ । एतौ । एतौ । श्रन्वाहुश्शो । एन । एनौ । एनान । श्रुतिमत पुग्निमूहा । श्र
ग्निमथौ । श्रग्निमथ । श्रग्निमन्थ्याम् । श्रग्निमत्सु । पन्थपती । नि । क्षिप छूते । नलोपः

बा०सू० ३२ ॥

श्री राम राम

यांतो हिंसायां तस्यो ऽपवाम्रतनकारस्य लोपः क्ङितिहिंतियपने ॥ पुजार्थे ऽन्यतेर्ल्ले
निनुपपदा ॥ भुस्व क्षिपिनलोपोनागुह्य ऽनुस्वैौ ॥ अनुस्वः ॥ अवेपस्वस्तुनुमाहिंशस्रा ॥ इत्य
ऽ ॥ इत्यन्स्यै ॥ प्रसंग्वः ॥ अवैरलोपाहीं धुश्य ॥ नलोपिनो ऽन्यरकारस्य लोपश्च
पुर्वस्यच दीर्घः शसाघेस्वनेपने ॥ नधिनेपिक्वानेय ॥ इनीवा ॥ इत्यन्स्यामु ॥
इत्यन्मी ॥ इत्यन्हु ॥ निपिद ॥ निपन्स्यै ॥ निपर्यनिरस्वाहुया ॥ तिनुश्चापो
निपान्पेनो ॥ शसौहिस्वनेनढिपस्वनपीनीपीकारय ॥ तिनश्च ॥ निरस्वा ॥

तिर्य्यग्भ्याम्॥ तिर्य्यग्न्हु। ऽहहृ। ऽहहौ। ऽहवः। ऽहहि। ऽहीवा। पितरमस्यतीति। पितद्। अ
नौ। हो। धैसि। पितद्। पितदौ। पिताया। मित्रभ्याम्। पित्रन्हु॥ सख्य ॰ द्। सख्रौव। सखौवा। सख्यद्।
सख्यवौ। सखीयः। सखीवा। प्राद्। प्रांचौ। प्राचः। प्राचा। पुनापान्ते। प्रत्यग्भ्यः। प्रत्यग्भ्या।
प्रत्यग्भ्याम्। प्रत्यग्षु। प्रत्यग्न्हु॥ प्रत्यद्। ऽहग्भ्यः। ऽहग्भ्या। ऽहग्भ्याम्। ऽहग्षु। ति
र्य्यग्भ्या। तिर्य्यग्भ्याम्। तिर्य्यक्षु। सख्यग्भः। सख्यंचा। सख्यग्भ्यः। सख्यग्भ्या॥ ततो
स्रमुमन्वतितिविग्रहे सहाहे साहि॥ विष्वग्देवयोः सर्वनाम्नश्चट्टेरद्र्यञ्चतौ॥

३२

द्विवचने पनतः । कौ वि हि ह्यान्ति कौ वि हि हि धांत पर्यन्तम् ॥ ऽभपो के विहिह्यन्ति कौ वि हि ह्यन्ति वो भ्यो ॥
। त्र हमुपदृ । त्रमुघ्रह । त्रमुमुह । त्र हघ्र ६ । त्रमुमुप त्वेः पूगापान्तु । त्रमुमुपत्वा । त्र
मुमुपद्भ्याम् । त्रहमुपदृ । त्रहमुपत्वा । त्रमुघ्रत्वेः । त्रमुघ्रत्वा ॥ त्रमुहघ्रत्वेः ।
त्रहघ्रत्वा । मरत । मरुह । मरुभ्याम् । वक्तोनुम् । नसंमहतो चो होर्धः शौ वा । महान् । म
हान्तौ । महान्तः । हे मन् । महान्तम् । महीनौ । क्विन्नन्ता नाय न्हा हीना वशातुर्न्मन्शौव
हहन् । हहतौ । एवं पन्होन । गाग्यन । हनीहून । शकाशन । शा शते त्रात्वसो सो ॥ त्रात्वना

स्या घात्वसन्तस्वेपचापा ही घोमवतिसाव भौ। भवान्। भवन्तौ। भवन्तः। हेवन। हेभव
शत्रुन्तस्यत्तु [illegible] जो वाभा श्रोतन हे [illegible]। भवनभवन्तौ। भवन्तः। वन्हुमा। येहमसे॥
हेवहूमः। अथ वन्व संतस्याक्रिविवरा। शिवस्ते। सौ वीवन्वः। वीवनसौ। पवन। हेव्यन। वीमान। वीम
न्तौ ४। मघवान। मघवन्तौ। मघवन्त ४। मघवन्स्याव। गुपा। गुव। गुपो। गुपः। गुवन्स्याम्। ताहक्।
ताहृगा। ताहृशौ। ताहृश ४। ताहन्हे। एवंपाहृ। हृ ५४। नशेको वापहजोस्पाहो भ्रसे च।
नक्। नगा। नट। नहा। नशौ। न ह्यामः। नन्त्रु। नप्त्रु। विट्। विड्। विशौ। विश ४। स्पृक्। स्पृ
गा स्पृशौ। स्पृश ४। ऋतस्पृक्। ऋतस्पृशौ। [illegible] तस्य गौ डद्धकपर्वस्पस्पशे कुर्वन। डद् [illegible]। डदवा स्प

...नोसहवचिनपोस्सहवचिनस्पेवं ग्रहराम ६

हृच्छः। हृच्छ्गा। हृच्छषेो। हृच्छषठ। हृच्छन्नुा। नत्नमुठ। रत्नमु हा। रत्नमुषेो। रत्नमुषः। षषहा। द्रोनिर्न्व

वड्घवनाञ्जल्पीषुप्नुपः। जरश्शसोर्त्नुकः१। षट। षड्। षष्भिः। षष्मु। ड्णाः। ६ ष्णाः स्पनोभवतिनत्निप

ने। षत्स्ताम्। षस्सु। पुरमषट। परयमषड्। पनमषस्मम्। गोनत्वेल्गुगैठौने। भिमषड्॥ भ्रिष

षषौ। होबांरः। हॊषोहीनंनोभवतिरसेपद्मलेंयैं। हौः। होबौ। होषः। शसां। हौवा। हेषन। होषाः।

होषः। हो ष्रा॥ होष्रा। होषभ्याम्। होर्ध्वम्। विसगशसनुमस्थानिकानुस्वारव्यवधोनेपिष्णि

णामनस्पसस्प६४॥ होः। मु। होष्मु। होषसु। प्वोर्विहसे। पिपठ। पिपठौ। पिपठिः। पि ॥३६

रामराम

॥ १ ॥ राम ॥

१२
राम

पिपठीर्भ्याम् ॥ पिपठीःषु ॥ स्वोरघोस्व ॥ विविट् ॥ विविड् ॥ विविन्सौ ॥ विविन्सः ॥ तत् ॥ तद् ॥ तन्सौ ॥ तन्सः ॥ गोनट् ॥ गोनड् ॥ गोनन्सौ ॥
गोनन्सः ॥ तन्सौ नन्स्यासपागा नस्य लोपो इत्येके ॥ तक् ॥ तग् ॥ गोरक् ॥ गोरग् ॥ कसोपेवत्वमसि द्रुम् ॥ कुत्वस्यासिद्धत्वा
त् ॥ सपो नस्य लोप इत्येके ॥ पिपक् ॥ पिपग् ॥ पिपन्सौ ॥ पिपन्सः ॥ एवं विवक् ॥ विवग् ॥ विवन्सौ ॥ विवन्सः ॥ द्विषु
क् ॥ द्विषग् ॥ द्विषौ ॥ द्विषः ॥ सस्य षस्य रो भवति ॥ सुपीः ॥ सुपिसौ ॥ सुपिसः ॥ सुपीःषु ॥ सुतूः ॥ विद्वान् ॥ विद्वान्सौ ॥ वि
द्वान्सः ॥ हे विद्वन् ॥ विद्वान्सम् ॥ विद्वान्सौ ॥ वसोर्धेऽ ॥ वसोर्वकारस्य उर्भवति शसादौ स्वरे ॥ नडितपरस्वरे म
तुब्वीपीक्षानेव ॥ विदुषः ॥ विदुषा ॥ विद्वद्भ्याम् ॥ विद्वत्सु ॥ सेहिवान् ॥ वस्योत्वे इडभावः ॥ सेदुषः ॥ सेदुषा ॥ से
वद्भ्याम् ॥ ऽभिवान् ॥ ऽषुषः ॥ ऽषिवद्भ्यां ॥ ऽश्रुवान् ॥ नुधातोः ॥ विकरराम्य रोगा धातोः स्येव रो घरायोरिवो
भवतः ॥ स्वनेपने ॥ सुश्रुवुषः ॥ सुश्रुवुषा ॥ सुश्रुवद्भ्याम् ॥ ऽपम हन्छ्य च साहचर्याद्धातोः ॥ संप

३९

घते। सुहिन्न। सुहिंसौ। सुहिंसु ४। तहिन्भ्याम्। संतापर्व्व कुसुवि धेरनि न्मा बान्न सोपोन। सुहिन्सु घत। बसो। बभ्यां

पवंस्वत। पुंसो। सुद्ध। पुंसा। सुत्र। दृश। स्यात्सुषि पञ्चसु सौव। पुमान।। पुनान्सौ। पुमान्स:। हेपुमान्। पुमांस:। पुं

स:। पुंसा। पुंभ्याम्। पुंसु। वेधो। वेधसौ। वेधस:। हेवेधस:। हेवेधः। वेधोभ्याम्। ऽशनसाम्।। ऽशनसपुंहृशसत्रनेर

सौसिमर्वति।। ऽशनसो वौनान्नतुहन्तोताबाव्यौ ४। हेऽशनन। हेऽशन। हेऽशन:। ऽशनोभ्याम्। ऽशनस्सु। सोस:।

अदसोहकारस्य स: सौपते। सेनौ सेनौ भवति। अदसो हस्य म:। माहू। अदसो मात्परस्य ऽस्य ऽउश्च भवति।

अमू जसी। एनीबहुत्वे। अदस एकारस्य ईर्भवति। बहुत्वे। अमी। अमुम्। अमू। अमून। अमुना। अमुभ्यां।

अमीभि:। अमुष्मै। अमूभ्या। अमीभ्य:। अमुष्मात्। अमूभ्या। अमीभ्य:। अमुष्य। अमुयो:। अमीषाम्।

अमुष्मिन। अमुयो। अमीषु। ०ं इतिहसान्ता:। पुलिंगा:। ० न होध:। नहोह्कारस्य धो भवति धातोर्ह्

म.रूप सेप्येनाम्नश्च नसेपहान्तेवा ऽपानह । ऽपानहौ । ऽपानहौ । ऽपानहः । ऽपानहा । ऽपानद्भ्यां । ऽपानत्सु ॥ ऽ
ष्णिग ॥ ऽष्णिहा । भ्यां । द्यौः । दिवौ । दिवः । द्युभ्यां । द्युषु । गौः गावौ । गावः । गोषु । एवं पुनर्द्युनाद्यः । चत
स्रः । प्रियचत्वाः । प्रियचत्वारौ । प्रियचत्वारः । हे प्रियचत्वः । इयं स्त्रियां । इदमोऽस्त्रियामिदं भवति । सि
रा.रूप सहितस्य इयं । इमे । इमाः । इमां । इमे । इमाः । अनया । आभ्यां । आभिः । अस्यै आभ्यः । अस्याः ।
अनयोः । आसां । अस्यां । अनयोः । आसु । अन्वादेशे तु । एनां । एने । एनया । एनयोः । स्वसृ । स्व
गौ । ऽन्त्रौ । स्वस्रः । स्वसृभ्यां । स्वसॄणां । समित । समिद् । समिधौ । समिधः । समिद्भ्यां । स्या । स्ये
स्याः । सा ते ताः । का कै काः । एषा । एते । एताः । कृ कृ । वाग । वा चौ । वाचः । वा । भ्यां वीन्दि । व

भ्वादि॰
॥२८॥

स्त्रिभ्याम्। बहुच्छत्रह। बहुच्छत्रहरी। बहुच्छत्रह्णौ। बहुच्छत्रहानी। बहुप्रषु। बहुप्रषरी॥
बहुषरी। बहुप्रषाणि॥ बहुर्ध्यम्। बहुर्ध्यमरी। बहुर्ध्यमाणी। अस्त्र्यौ। अस्त्र्यः॥ अस्त्र
गौ। अस्त्र जि। शसा हीवा असन। अस्नोनि। अस्ना। अस्नभ्यां। ऽर्गशब्दः। गौ। कुर्वा। डुर्व
डुर्गौ। डु[illegible] गौ। ऽर्गि। बहु गौ नम्प्रतिषेधः। अन्त्यात्य बौवा। नुम्। बहु र्जी।
बहु र्गिणि। पत। त्यह। त्ये। त्यानि। तत। तह। ते। तानि। पत। पे। पानि। एतत्। एतद्।
एते। एतानि। अन्वा देशे। एनत्। एने। एनानि। बेभित्। बेभिदि। बेभिदि। सप्तहन्ता स्यसे नु
म्। बेछित्। बेछिदी। बेछिदि। गवाक्शब्दस्य। रूपाणि। क्लीबद्वितीयान्तभेदतः। अस्य संख्या॥

राम
राम

गागमा सो पैर्न्न वाछिवशान म्मनं । स्पमस्स्स्पु नैं छल्ला हो षद्धे । स्पुः विरि ॥ ज[illegible]स्त्वासो

यत्वा निशो बेह् शवे न्वा ॥ रा ड्ति यभावयः । गवाङ्क्तु । गवाग्र । गो स्वक्तु । गोस्त्र ग्र । गो

ग्भ्रु । गोग्र । प्रजा पान्तु । गवाङ् । गोक्ष्व ङ् । गो ङ् । गोभी । गवाधी । गोक्त्र वी । गोस्वि । गवा ।

ग्वी । गोस्म ग्वि । गोग्विति । तिर्यग्र । तिर्यग ॥ तिनस्या ह्पो निपात्मने ॥ तिनभ्यां ॥ ति

र्यग्विः । प[illegible] पान्तु ॥ तिर्यह ॥ तिर्य ग्वी ॥ तिर्य ग्वि पंधन्ता । पहन्ती । पह्नंता । शश

ह्हो वासवन ॥ सवानि । शधन्ता । शक्रा । हहौता । हहतो । हहाति । हहनि । एवं गान्वह

हयं ४ नु हता । वाहपोसौ तः । स्ववर्णा न्प रस्पशातुर्या नुभी का रेहै पिय पने वा ड हता ॥

नो १

(57)

तुदन्ती ॥ तुदन्ति । भात । भाती भान्ती भान्ति । श्यप्यो नान्नित्यम् । श्यप्प्रत्ययपदत्यय
संबन्धिनो । शतन्तस्य शतुर्नुम् । नित्यमिकारे ईपि च । पचत् । पचन्ती । पचन्ति । दी
व्यत ॥ दीव्यन्ती ॥ दीव्यन्ति । स्वप । स्वपी । संमहतो । धौ दीर्घः । स्वाम्यि ॥ हे धौ नित्ये ॥ स्वापि
जगत । जगती । जगन्ति । महत । महती । महान्ति । धनुः । धनुषी । अनपूर्वस्य शौ दीर्घः ।
धनूंषि । हवि । हविषी । हवींषि । पयः । पयसी । पयांसि । तेजः । तेजसी । तेजांसि
वचः । वचसि । वचांसि । पिपठीः ॥ पिपठिषी । सपन्तस्य शौ नुम् । पिपठिंषि । सुपुम्
सुपुंसि । सुपुमांसि । अहः । अह्नी । अहानि शेषं पुंवत् । ॥ इति हसान्ता नपुंसकलिङ्गाः

श्रीराम
श्रीराम

स्मै ।। युष्मदस्मद्भ्यां पञ्चम्या अम् वाति २

त्वमहं सिना ।। सिसाहितयो युष्मदस्मदोस्त्वमहमित्येताबादेशौ भवतः । यथासंख्येन
त्वम् । अहम् । युवां वां द्विवचने । अथवा विना युष्मदस्मदोः युवावा आदेशौ भवतः ।। विभ
क्तौ । युवां । आवां । युवं वयं जसा ।। जसा सहितयोर्युष्मदस्मदोः यूयंवयं भवतः ।। म
यूयं । वयम् । त्वन्मदेकत्वे । युष्मदस्मदोस्त्वन्मदौ स्तः एकत्वे गम्यमाने ।। अ[illegible] ।।
युष्मदस्मदोः षष्ठ्या आं भवति अभिसमासे भ्यसि वचने ।। त्वाम् । माम् । युवाम् ।।
युवाम् । त्यदादेः शसो हेषः । शसो नो यतः अः । युष्मान् । अस्मान् ।। ध
आवाम् । त्यदा देशसी हेषः । शसो नो यतः अः । युष्मान् । अस्मान् ।। ध
महे शेषते । एकस्मिन् युष्मदस्मदोः षष्ठ्या एवं भवति टा

(३४)

सिद्धि ॥

स्वम् २ ॥७॥ ५८ ॥

त्वया। मया। युवाभ्याम्। आवाभ्याम्॥ युष्माभिः। अस्माभिः। तुभ्यं मह्यं ङयि। ङे सहित यो
युष्मदस्मदोस्तुभ्यं मह्यं ङयि एतावादेशौ भवतः। तुभ्यं। म[illegible]। युवाभ्याम्। आवाभ्याम्।
भ्यस् भ्यम्। युष्मदस्मद्भ्याम्। परो भ्यस् भ्यम् भवति। शकारो मकारादित्वाय
चात्वयात् तदर्थः। युष्मभ्यम्। अस्मभ्यम्। ङसिभ्यसोस्तु। ङसि सहितयोः

३८

स्वभ्याम्भ्यसश्च ते। त्वत्। मत्। युवाभ्यां। आवाभ्यां। युष्मत्। अस्मत्। तव मम
ङसा। ङसा सहित यो युष्मदस्मदोस्तव ममौ तः। तव। मम। युवयोः। आवयोः
स्याम्मः। साम आकं। युष्मदस्मद्भ्याम्परं। साम आकं भवति। युष्माकं। अस्माकं। वाधि।
भाविनस्तु ... [illegible] ... पुनरस्तु ... तेनान भवति ... [illegible]

श्रीरा
राम१

मपि। युवयोः। आवयोः। युष्मासु। अस्मासु। समस्यमाने द्व्येकत्ववाचिनी युष्मदस्म
दी। समासार्थो ऽन्यसंख्यश्चेत्स्तो न युवावौ त्वन्मदावपि १। सुजसौ ङे ङस् सु पर
तः। आदेशास्युः। सदैव ते। त्वाहौ युववयौ तुभ्य मह्यौ तव मम भावपि २ एते परत्वा
द्बाधन्ते युवावौ विषये स्वके। त्वन्मदावपि वा वृत्तौ पूर्ववद्विषये स्वतः ३।
एकसंख्यः समासार्थे युष्मदस्मदी। न यावत्र धेर्कर्तो ऽर्थे। त्वात्ते युवावौ त्वन्मदौ न वे ४।
त्वां मां वै। अतिक्रान्तः इति विग्रहे। अतित्वं। अस्मदस्मदोर्णत्वेन युष्मदस्म
दोस्त्मदादत्वं भवति। अतित्वां। अतिमां। अतियुवां। अतिवां। अतित्वां

अतिमां २। अतित्वान। अतिमान। अतित्वया। अतिमया। अतित्वाभ्यां। अति
माभ्यां। अतित्वाभिः। अतिमाभिः। अतितुभ्यं। अतिमह्यं। अतित्वाभ्यां। अति
माभ्यां। अतित्वभ्यं। अतिमभ्यं। अतित्वत्। अतिमत्। अतित्वाभ्यां। अति
माभ्यां। अतित्वत्। अतिमत्। अतितव। अतिमम। अतित्वयोः।
अतिमयोः। अतित्वाकं। अतिमाकं। अतित्वयि। अतिमयि। अतित्वासु। अतिमा
[illegible]
[illegible]
[illegible]

स्तापुष्मो। आवां। यानि आ ना इति द्वि० वचने सिसहे हस्वशा०वत् अनयो युष्मां वो

युष्मान्।। अस्मान्। वानि आ नं इति विभक्ति हे सिद्ध जसहे हस्वशा०वत्।

अति युष्मान्। अत्यस्मान्। अतियुष्मान्। अत्यस्मान्। अतियुष्माया। अत्यस्मा

या।। युष्मदस्मदोः। षष्ठी चतुर्थी द्वितीया मिस्तो मेवान्नौ वस्नसौ। ४ युष्मदस्मदोः

षष्ठी चतुर्थी द्वितीया सहित पोपथ्यां स्वेनामिच्छादेशा भवन्ति। न तत्रैव

न स्महतेभ्यश्चनः।। द्विवचनेन वान्नौ। बहुवचनेन वस्नसौ। वामा ना। अस्मा

सहित पो युष्मदस्मदोः त्वामा एनौ स्तः।। श्रीशास्त्र चतुर्मा पाहहस्तानेमपि

शर्म्मिशः ॥ स्वामीति सोपि सह हरिः ॥ पातु वार्म्मिपिनौ विष्णुः इरवन्मान्नौ हृद्दाः ॥ वी
शः । पानिर्धीमपिनौ हरिः । सोऽ न्याद्धानः । शिवम्बो नो हृद्घा । सख्या न वः सनः २
रनेना यूयमाहे शं अमन्या हे शो वन्तु वः । अन्या हे शो नित्पम् । धानानेन
वमन्तोर्यत्त तस्मै ते हरये नमः ॥ ना हो वा ध्वा हो प हो वर्त्ते मान पाण्डु
अहस्म हो नैर्त्तीप्त्रा हे श्वा । एका ख्याति वा पम्मा । ते ने हन । अग्रा हन्नपवने वभीवछा
ति । वौ ऽत्तु मां पातु वैहैरशौचैः सम्बे धाऽ स्मान्छजनः सर्व हृऽ वन्तु विशेष्य
पर्द्धसम्बाधनेन रपर्द्धसम्बाधने वाहित्वाऽ न्यस्मात् सम्बाधनाय स्पो नेते

पा
५

गोश
राम

रामरामराम
रामराम

हेवास्यमाहिम्नमेरो गुह्मोस्मामरनसर्वहर। विशेष्यमर्थात्ते। हरे कपालो नःपाहिसर्वहार न्हेदे
वन १ थाहिमिश्र। वग वीह० मह० पनपथं रामेष्याणैनैते। स्वनवोष्णु वपांशेषेश
र्हीहुम्यामेधरन्हेत्। मृधामुबरानार्थापामुमिर्ष्याठेवन। वेत्तसावांसमे
न्हेने। मनास्तव कपं प्यापति। वान्तुषमानेतु। मनकस्त्वा वश्पतिवन्हेषा॥
वि मानेप त्वामथम श्री तनपोरन्याहरो पातेवा। मनकस्तव मम हनी
नहीस्त्वा आपनेसमाम त्वाम। शिवा। वाहिन्निपातः। प। वा। ह। एव०
पवनके० पथव। शस्वात। कृत्रपत कपसत्तं नहन्ता। वना। मीना। स्वस्ति

९

रामराम राम रामराम
पद्दिजी
१।
१८२

ॐ स्ति। हे। भो। नमः। मृषा। मिथ्या। मिथस्। अथ। अथो। अहो। उतस्वित्। स्वस्ति। उच्चैस्। नीचैस्। शनैस्० ४

अभवत्० नतो। अन्तरा। दिवा। भाजो। तावत्। किं० मनाक्। ईषत्० घ्रा। नु। खलु। बहिस्

अवस्० समया० निकषा। स्वधा० वृत्। [illegible]मि० सना। सनत्। सनात्। तिरस्०

अन्तरा। अन्तरेण। सहसा। अलं। वषट्। हो। विहायसा० पुरा० मिथो००

प्रायस्० मुहुस्० सार्धं० साकं। नमस्० हिरुक्। धिक्। मा० माङ्। [illegible]। अन्तरा। प्रा

तर्। पुनर्० नु। सुनृत। यावत् तावत्। स्वाहा। स्वधा। नथा० हि० स्वयं० किल०

[illegible]० इच्छु। अहं हु। उप स०जीविभक्ति इति रूपकाश्च। अथ हन्तः। अहम्। प०

रामरामरामराम १
रामरामरामराम १

मराम
मराम

हेतौ। अस्था। इइ। उउ। एऐ। ओऔ। ओआ। पशु। शुकं। पथा। कथा। पाठ। पाठ। अडु। हैहे। मोस। अपे। अपा। विष्णु। रे। एक। पेहे। हक। मज्जुपुत्र। अराज्। औषट। वौषट्। इत्यादि। तेत्री। धिमन्त्र। र्योः। नपाल्पते। तस्मिन्निति। नत्र। अस्मिन्निति। अत्र। पाल्मिन्। स्मत्र। कुत्र। कुह। क। तेन। प्रकारवाणतथा। यथा। सर्वथा। कथं। इत्थं। अस्मादिति इतः। एतस्मादिति। अतः। यतः। ततः। कुतः। सर्वतः। वहुतः। साधविभक्ति वस्तात्सित्येवे। कादितः। मध्यतः। अन्ततः। पूर्वस्मिन्निति। पुरः। पुरस्तात्। अधः। अधस्तात्। उपरि। उपरिष्टात्। परस्मिन्निति। परेत्। ह्यस्तेराम्। ह्यस्तरातः।

उत्तरत। इन्द्रिराह इव दूरे। इन्द्रारास्य।हिशिहरे। इन्द्रिराणा हि। राशौ धीनं राजसाक्ष। सर्वभ
स्मसान उरी। उती। उरसी विसौ रंजी क्वारपोः॥ स घाहि कूर्से निपात्यते। समाने। हिसघा। अघ
अघनाद् हानिम्। तस्मिन्नूनघा। प्रह। वेह। सह। सर्वह। एकहा। अन्यहा। सपहिसा। अन
सप्रीति। मूर्तानि तरौ। आशु। शीघ्रम्। पर्हेषु। परघु। रैभमः। पतुत। परारि। अन्येघुः
अन्यरेघु। उभये घु। तर्हि। यर्हि। कर्हि। एतर्हि। प्रादि उपसर्जः। प्र। परा। अप॥
सम। अनु। अव। निस। निर। दुस। दुर। अपि। वि। अधि। सु। उत। नि। प्रति। परि। उप।
आङ्। अत। अनतार। अभिविर। प्रा। धातो। उपसर्ग धातोः प्रावत्र पो नूप्य॥ तद्धितपदम्।

वादिष्वपसंसंभवति। अप्राघतेन। अप्रा अप तुम्रः रोमः। प्राप्ति शसा वनं० क्ष्मा वस उष्णम्॥
इत्याधन्न मध्यपसंसंभवति। अस्यापादि भन्तोऽक्षेत्र॥ सहशान्त्रिषु तिसेषु सर्वास्ववि भान्तापु वे
वै ४ वेनेषु व सद्येषु पन्नश्रेतिन ह्रस्वपदम्॥१॥ वाछि मानुस्ति जो पो मपाप्पानुपसर्गपो॥ अप
वतसा। नोप धावावानि शादिशा॥२॥ अव गाहन्न वगाहम्। अपि धाने। पिधानम्॥
इन्द्रपार्थः॥ आवनः स्त्रि पाम्। आकारान्तान्नाम्नः स्त्रियां वर्त्तमानाद् आपप्रत्ययो भ
वति। सर्वा। माया। अर्या। देवदत्ता। अजा। [illegible] एडका। अश्वा। चटका। मूषिका। बाला। वत्सा।
होढा। मन्दा। विलाता। होडा। कन्दकूत्यादीनां वपसि प्रथमे तोप्याप्तः। सफला। भस्त्रे
फला। अजिनफला। शराफला। पिरफफला। सन्नुष्या। प्राक्पुष्पा। संपुष्पा। दारादपुष्पा
टा

ग्र ४

मांतसुपा। एकपक्षा। कुस्तुम्बुरुं वा। ऽस्मिहा। देवविशा। अपेक्षा। मध्यमेत्यादि। पुंवे ऽपि। अनुसा। त्रिक
सेनादि। पादेवाद्व। द्विपदी। द्विपात्। कप्यतः। कपिपरे पूर्वस्य आकारस्य इकारो भवति। कारिका।
पाटिका। अतनुकृरा। नौका। द्विपदा। द्वितानात्। द्विपका। ध्रुवका। चटका। पका। सका। ऽपसका।
अधित्यका। तारका। ज्योतिषि। अन्यत्र तारिका। वर्णका। तान्तवे। अन्यत्र वर्णिका। वर्तका।
शाकुनौ प्राचां। ऽदीच्यां। तु वर्तिका। अष्टका। पितृदैवत्ये। अष्टिकान्या। ध्रुवका। सूतका। सूतिका।
पुत्रका। ऽन्ये त्रिका। वृन्दारका। दैवतानि। वन्दारिका। ऽन्या। आर्यका। आर्यिका। चटका।
चटकिका। निर्भस्त्रिका। निर्भस्त्रका। एडका। एडिका। अजका। अजिका। शेका। शिका।
द्वके। द्विके। निःस्वका। निस्विका। ह्रस्वा आ। कपि परे नरादेः पदस्य ह्रस्वो वा भवति। ग्लाव

ग रोग ॥ राम
श्री ॥

रोगा ऋ। गोगिका। नाद्दका। नद्दी वृ। श्रेपसिन रा। श्रेपसौ। तरा। वाग्वरा। संध्यन्दृ। ता। न। त्रीवृ।
नौवृ। वरा इप्। हरिद्रिम म ब्रा नो शुनी। कुश्रीपस्प। रोपः। इवरी वर्णपो ध्रोपाप्य वृ नि।
नाभ्रिन पस्वर पो रीपिनं। श्रेपगवी। रेन्हि। इप्य नो। ध्रोपः। राशी। द्वि हम्ना। छिदतः।
बन्धारटकारो। कारान्स्म कारान्डवन्धो। क्रियपा मी। प्वात्पपो भवति। ष। वराष्ट्री। ट। कुमु
वरी। ठ। ऋषपसी। डुनहधूी। ड नमात्री। ढ गोमती। विदुषी। अपचनी। दि। धमन्ति।
दुहती। दुहनी। गावी। गातिधीप्रपल्वी। ड हीवी। तिश्वी। मनन्ता। नेप सीमा।
सीमानो। हम्ना। दामानो। स्वनन्ता। हुवीहेल्लिपा। वहुपज्वा। गपवा। विहीत मिष

राम राम

सीमा। सीमे। दूमा। दामे। बहुपञ्वा। बहुपञ्वे। ऽपघा। नोर्धीमो। पिबेद। बहुराक्षा। बह
राजा नो। नदूहे।। स्त्रिपा मापः। नदूहे। गौरि। गौतमी। आन्द्रावे। सोपी
रौपि। ऽनडुपसा। ऽन्गशे। वो। त्रिरीण। पोर्क्षा। शान्तिके। गार्गी। गार्ष्या। प
रीणा। जैहि। त्यापि। नो। कामाथश्री। कोनव्यापनी। मागव्यापनी। ख्रास
रापरी।। त्याहि। अनन्यवपोवाबिनो। ऽदूना। स्त्रिपा मिपद कुमारी।। किशोरी
वधुटी।। विरंटा। तन्दुरीणा। तन्तुनो।। अहन्ता। त्रिं।। शिशुः अन्यम वपो। अहरा। द
धारस्वा विरा। ऽधोनस्पबहु श्री हेर्नः। स्त्रियाम। कुराजा श्री। पृथ्वी। वपोवाबिनो।

राम ११
स्त्रीप्रत्य ।

राम राम
राम

श्वजानौ परित्यागे प्रियजात्मनरे समर्पित तदाकारा परित्यागे । प्रमेवास्मदोषः ४

त्रियत्सुपूर्वाया नवत्स । त्रिहायणी । चतुर्हायणी । वयोवाचिनोऽतर्वि ।। त्रिहायणा शाला । इ
न्द्रादेरानीप । स्वहन्नानलिङ्ग्यापां पुंयोगेऽपि । इन्द्राणी । वरुणानी । भवानी । सर्वाणी । रु
द्राणी । मृडानी । स्वार्थपा दृत्तावम । यावापथिवी ।। हिमारण्ययोर्महत्त्वे । मह
द्धिमं हिमानी । अरण्यानी । यवाद्दोषा । दुष्टा यवा । यवानी । यवनाल्लिप्याम् ।
यवनानी । मातुलोपाध्याययोर्वा । मातुलानी । मातुली । उपाध्यायानी । उपाध्यायी ।
आर्यक्षत्रियोपाध्यायेभ्यो वा स्वार्थे । आचार्याणी । आचार्या । क्षत्रियाणी ।
क्षत्रिया । उपाध्यायानी । उपाध्याया । पुंयोगे तु । स्वहन्नाल्लिङ्ग्यापां मात्र पश्चद्दृष्टि ।

पालकान्तान्न। गोपालिका। अश्वपालीका। सर्वनाम्नोवृत्तामात्रेपुंवद्भावःसर्वस्याप्रि
देवता॥ सर्पा। अन्यासरी। जातेरस्त्रीविषयादयोपधात्। जातेश्चवर्णाविनोऽपकारोपधाद्
कारान्तात्त्रिपाभाप्पवत्त्पा भवती। मोहिषि। हंसी। पापधासु॥ न्हात्रिपा।
वेश्या। कुविन्दा। वलाका। गवयहयमुकय[illegible] मनुष्यमत्स्यानामनिषेधः। त्रव
पा। हयी। मुकयी। हसानद्धितयस्यातिलोपः। मनुष्यी। ङ्यिमत्स्यस्ययलोपः।
मत्सी। सर्पानागस्त्ययोरीपिङपि[illegible] वयलोपः। सूरी। अगस्ती॥ तिष्यपुष्ययो
नक्षत्राणीं यलोपः। तैषी। पौषी। जानपदादिभ्योऽर्थविशेषेङप्। जैना[illegible]पदी

८६

जा॰१

कीर्तिः। [illegible]नपक्षान्याकुराडी। अन्यत्रे कुरलाऽन्या। गौरी। आयपरो। औसान्या। स्व
सी अस्मा त्रिमाया। स्थलान्या। भाजी श्रावृणावेत। भाजान्या। नागीस्थूलावेत
सी। मागान्या। काली। वर्णा श्वेत। नीलीगो। पोषधीप्राणिनि वा। सञ्ज्ञा पान्या॥
कुशी। अयोविकारे। कामुकीमैथुने च्छापान्या। कवनीकेशविन्यासे। वहु
ग्रीहेर्जातिपक्षेपिधात। भक्तान्नीने। [illegible]ऽन्नभीन्ना। जातानान्या। हन्नोआ
ना। अस्वाङ्गपक्षपक्षा। सुरापीनी। सुरापीभा॥ पारिताशहितीभार्या
पान्या। अन्यापारिगृहीता। क्रीता। करणादेः। वस्त्रक्रीती। भक्ताहन्यावे।

॥ ९८ ॥

अप्राप्तप्रीयो। वन्ध्ये मासि त्रामा। स्वाङ्गाद्वा। स्वाङ्गवाचिनो। इत्यादि। असंयो-
गोपधात्। उपसर्जनाद्वा। स्वपामिदा। सुमुखी। सुमुखा। सुकेशी। सुकेशा।
नासिकोदरौष्ठजंघा इत्यादि कर्णशृंगा। गात्र इत्यादि कण्ठा। सुनासिकी। सुना-
सिका। मन्दोदरी। मन्दोदरा। बिम्बोदरा। बिम्बोष्ठी। बिम्बोष्ठा। सुजंघी।
सुजंघा।। सुदन्ती। सुकर्णी। सुशृंगी। अङ्गगात्रकण्ठेभ्यः। स्व-
ङ्गी। सुगात्री। सुकंठी। सुपुच्छी। पुच्छाच्च। कबरमणिविष-
शरेभ्यः। परात्पुच्छान्नित्यम्। कबरपुच्छी। मणिपुच्छी। विषपुच्छी।

॥ १

[illegible] म
[illegible]
[illegible]

शलाकापरि। एकपरि। अक्षपरि। अपविष्णो संसारः अपविष्णु। परिविष्णोः। परिविष्णु
बहिर्वनात्। बहिर्वनं। प्राग्वनात्। प्राग्वनम्। आमुक्तेः। आमुक्ति। अभ्यग्नि
शलभाः पतन्ति। अभ्यग्नि। वनस्य समीपं। अनुवनम्। गंगायाः अनुसमीपं
मीपं। अनुगंगम्। तिष्ठन्ति गावो यस्मिन्काले सा तिष्ठद्गु दोहः
नकालः। आयन्ति गावो यस्मिन्। सम्प्रातः प्रतीचम्। पारे गंगायाः। पारे
गंगम्। मध्ये गंगम्। खले यवा यस्मिन्काले। खलेयवम्। द्वौ मुनी। द्विमुनि। त्रिमुनि।
द्वौ मुनिवंश्यो यस्मिन्व्याकरणो...

ख्या। मूरारास्या। सप्तगंगं। समाहृतानां सप्तगंगम्याद्विपञ्चनदम्। शस्या स्येति पात्यः। ऽङ्काः।
समासे सति ऽस्त्र ऽव्यये सते अल्पयाः। शोहः समीपमुपशरदम्। प्रतिविपाशम्। जरापाः ज
रम्। उपजरसम्। अन्हिमनिमतश्मन्देम्। स्त्र प्राक्। परंपरोन्हेम्। परोन्हे इति तापश्वान। ऽन्त्र
श्वन्हम्। उपराजम्। उपसमिधम्। उपनदम्। उपनदि। इत्यव्ययीभाव। अमादेतत्तस्तु उ
षः। द्विति पापन्ने पर्वपदे समिति पाऽन्यपः सततपुरुषसमासो भवति। ग्रामं गतो। ग्राम
प्राप्तः। कष्टं श्रितः। कूपपतितः। ग्रामगतः। रवधानरुः महत्तरं सुखं महत्तरं सुखमाहः
खातीतः। ग्रामगमी। छ्रन्न ऽऽ स्त्री। धात्रेशान्हिमाघायन्हिलनम्। मासेन पूर्वो मासपूर्वः। मात्र

सदृशः। पितृसमः। मातेन मा। वाध्न्यस्नेहः। स्त्रावा रानि पुराः। गुडमिश्रं। मासावरः॥
हरिजातः। नखभिन्नः। दृष्ट्याहतः। गुडधाना। पूपापूपस्नु। पूपदात्रः। अर्थीस्पवि
शब्दलिंगता। द्विजापथ्यपेद्विगार्थः। सूपः। द्विजार्थासाटी॥ द्विजार्थपपः। भ
नवलिः। गोहितम्। गोसुखं। गोरन्धितम्। बोरम्हपम्। बोरभपम्। सुखा
पितः। कुखापोत्थः। व्याघ्रभीतः। राजः। पूरुषो राजपूरुषः। द्विजपावकः। इवपूज
नकः। क्षुधितभक्षीन समस्पनेन। रा। द्विजः चौरः। कामुस्पकः। शर्मिम। फलोः
नाहितः। इद्मेषाम्। सिनमः। अपांश्लिष्ट। मो हनस्पापावकः। भवनः। शापिता। ध

वा॰सू॰ ७
॥५८॥

सू॰ १

मनष्टे। तपमानेन्द्रानेत्ताऽनिराः। नापमानेन्द्रानेत्ताऽतिनौः। पर्वतेभ्यो भूतपूर्वः। अपरस्थापः। परका

पः ऽनन्तरस्थापः। अग्रेहामधर्मधाम्हः। रापान्हः। मध्यरात्रः। पश्चिरात्रः। अकृपिण्यालोधु

विदा। क्षीतीपभिन्नापाः। छिन्नपभिन्नाः। भिन्नाद्वितीपमः। न्द्रीपाभिन्नाः। भि

न्नातरिपमः। जीवीकांमापः। मात्रजीविकः। आपन्नजीविकः। जीविकापन्नः।

जातः मासोपस्य समासजातः ऽनपाहि। समासेक्षु विदेवपघरा। वहेतऽ। शाला

वसीमः शापघराः। श्वनुनमः। धुन्ध्वनमः। धवविदा। माषपाशा। माषपानै।

माषस्पक्षापड्वपापास्वनया। ग्रीहेधापडुववापापेकानानि॥ ग्रीहिवापेता। ग्रि

सारस्वत १
सम १

हिवापेनासुरा पानम्। सुरापानम्। अन्हेत्नछसौरोछ ऽन्हसौरछः।
धर्मवित्सदृशामिनसमते। पात्रेसमितेः। गेहेशुरः। गेहेनर्दी। नञ्। नञिपूर्वपदे
सेपोऽधपः स्यानत्पुरुषसंज्ञकः समासः। ना। समासेसतिनञोऽहाद्दशः। ध
र्मविदऽधर्मः। स्यान्नविदऽद्धमस्थानम्। अन्स्वरे। समाससतिनञोऽ
स्यात्। स्वरेपरे। अश्वाहन्याऽनश्वः। वर्थोद्वन्द्वः। समुच्चयान्वाचयनेतरेतरपा
गसमाहाराश्चार्थाः। तत्रेश्वरं गुरुंचभजस्वेति। तत्रैकमन्त्रिपाभिसंवं
धः। समुच्चयः। वटोभिक्षामटगांचानयेति। क्रमेणाक्रियाद्वयसंवंधोऽन्वाचयः।

पार॰ स्व
पारसी
१५७

मिलितपोरेव वृत्तिः पाञ्चपञ्चनरेनरस्पागाः । संहतिः । समाहारः । तत्राद्यपर्वसमासे
ऽल्पस्वरं पूर्वं निपात । द्वन्द्वे ऽल्पस्वरं प्रधानं चारो ऽप्राप्तानां पूर्वनिपातो वक्तव्यः ॥
पटुश्च कृपणश्च पटुकृपणौ । अग्निश्च मारुतश्च अग्निमारुतौ । मोक्षमोक्षौ । घव खदि
रौ । इन्द्रश्च रथाः । तापसपर्वतौ स्वराघनस्य । शशकुशौ । देवतार्द्वन्द्वे पूर्व
पदस्याकारः । इन्द्रावृहस्पती । अग्नाविष्णू । अग्नामारुतौ । क्षुधिवि[illegible]ना । अग्नि
वायुइदृन्ते । सोमवरुणौ ॥ अग्नाइः सोमादिनां सम्बन्धः । अग्नीषोमौ ॥
अग्नीवरुणौ ——— ॥ समाहारे एकवद्भावः । एकत्वादि द्वन्द्वो नपुंसकः ।

१५

सिंगौभवतः। पाणिपादम्। मार्दंगिकपाणविकम्। रथिकाश्वारोहम्। पदकक्रमकम्।
शशकुशपलाशम्। संख्यापूर्वो द्विगुः। पंचकपालः। समाहारेऽत इप् द्विगुः। समाहारे ऽपि द्विगुः
समासो भवति। ततोऽकारान्तादीप्प्रत्ययो भवति। दशानां ग्रामाणां समाहारो दशग्रामी।
पंचाग्नी। क्वचिन्नापंचपात्रम्॥ त्रिभुवनम्। चतुर्युगम्। बहुव्रीहिरन्यार्थे। अ
न्यपदार्थे योऽन्यपः स बहुव्रीहिसंज्ञकः समासो भवति। बहुव्रीहौ विशेषणस्य प्र
थमनि... नसर्वबहुव्रीहि संख्याया न पूर्वनिपातः। बहुधनं यस्य स बहुधनः। आरूढ

घनः। लम्बकर्णः। कण्ठेकालः। वहेगडुः। अवतकूटः। ब्रविन्ला। चन्द्रशेखरः। पद्मनाभः। इत्तगा
तः। कृतुभिन्नः। क्षविद्या। त्रिपन्तुऽऽः। स्वऽऽसिपः। आहिताग्नी। अग्न्याहितः। स्वस्खुपातः।।
ऽघातासिः। न सद्दुःस्पष्टः नामेधपारस्तुकू। अप्रजाः। दुर्मेधाः। सुप्रजाः। दुर्मेधाः।।
धर्म्मादनिच्। सुधर्म्मा। अनुपवृत्तिभाष्यापस्पस। अल्पार्थे। स्त्रीमत्प पान्तस्त्रीस्या। न्यार्थे
वर्त्तमानस्य हृस्वो भवति। कुम्वदा। समासे समानि समानाधिकरणे स्त्रीलिङ्गे परे पूर्व ।।
स्यऽऽ पुंसकस्य स्त्रीमत्प स्य पुंल्लिङ्गस्येव। रूपवद्भार्य्यः। ऽऽ पुंसकस्याप्रिय
प्रियादिषः। गंगाभार्यः।।

ङ मत्पपान्तस्पन। वामोनमार्पि। पररार्थमत्पपान्नेमिपपोहैवन। कल्मारगीपं मभीपासाराज्ञीरांता। लन कल्मारागीपव
रात्रपः। कल्मारागिमियः। मरतनमवर८ कल्मोहेरपहे रुरी मपपाशा हे। पुम्वत। हर्शनी पजरामा। हर्शनी पतमा।
हर्शनीपवरी। हर्शनी पफल्पा हर्शनी पहेस्पा। हशानीपहेशीवा। हशानीपरूपा। हर्शनी
पपाशा। शसिवकल्मार्पस्पपुम्वतर। वक्तोम्पोहेहिवहुशः॥ य्यमपशः। लवतपो७
र्गुरावचनस्पा। शुल्काापाः। भावः। शुल्कलवमः। २ङकता। कुकुघाहीनामूरजाहि
छु। कुकुघाश्वरागुमः। कुकुदारागुमः। मग्गपहस्पामग्गा ल्वीरमः। काकाशावः। सर्वाहेः स्मासाहे

र्श २

(58)

१ २
२ ७
३ ८
४ (९)
५ १०

उष्वन् । हरिन्द्रियाश्वाः फर्वद्स्याः अनाराः संमधेपाहिक् । सा हरिन्द्रियाफर्श्वी । सर्वास्त्रभा
नमस्यतिसर्वमपः । सर्वांकरोति सर्वकरीदः । साधीमिच्छति सर्वं फाम्पाति । पञ्चाग्निनो
भूतः । एवीवावरति । एताप ने । दर्शनीपांमन्यने ॥ दर्शनीपमानी वैत्रः ॥
स्त्रकृतद्धितान्यांकोपधस्यन । पाचिकाभार्य्यः । रसिकाभार्य्यः । इह माभूत् ॥ एकाभा
र्यापस्पर्शभार्य्यः ॥ संज्ञापूरणाथ्यमत्यमपोर्न्ने । दत्ताभार्य्यः । पंचमीभार्य्यः । वृद्धि
हेतोस्त्रद्धितस्यारक्तविकारात्पस्पन माथुरीभार्य्यः । वृद्धिहेतो किम् । मध्यमभ

शरघ्छी। ङपमार्निस्यन्तृ पुत्तम्यं ॥ शेपनप्ह्नी॥ शेपनप्दुह्मीनञ्ञो॥ ङ॥ दिभुवह्नुस्परात॥ कल्याण
ञ्रोङ॥ सु अप्रवना॥ सहनस्विघमानपस्बीनी॥ सवेशा॥ अवेशा॥ विद्यमाननासिक्॥
नखमुखा॥ संज्ञायांन॥ सूर्पणखा॥ गौरमुखा॥ संज्ञा पाणिन्स॥ ताम्रनखी॥ वस्तुम
खीकन्या॥ वोर्गुरातात॥ ङ्कारान्ता॥ गुरा याविनी॥ वास्त्रिपाणिप॥ पद्धी॥ पङ्गःवद्धी॥
वद्धुः॥ खञ्जुसपोगामधान्ता॥ खञ्जुः पागुः॥ कुह्निकाराद्द्नसर्पा॥ दादूप॥ राणिः रा
ज्ञी॥ शाकटाः॥ शकटी॥ अनत्यर्थात्क्रिमूः॥ भातिय॥ अजनन्दिः॥ पङ्कपादिभ्यो
वा॥ पद्धतिः॥ पद्धती॥ ऐवमन्यादि॥ मन्डपतञ्जनु ब्राह्मणाकि नञ्च कुसीनञ्छी

अग्नि

हानामेस्माद्दृशोङ्घ्रपंचस्त्रियाम्। पुंयोगेवा। पूतक्रतायी। कुसीतायी। ऊँनायी। मनोरौ
वा। मनायी। मनावी। मनुः। पत्युर्नोयज्ञसंयोगे। पत्नी। वीरपत्नी। सखी। अशि
श्वी। अनड्वाही। अनडुही। वाची। वार्तिकी। गम्यवी। ध्रुविषा। दाक्षपती
हव्यपतीनां। वृषपतिः। वृषलपत्नी। एता। एनी। रोहिता। रोहिणी। श्येता
श्येनी। असिता। असौ क्नी। पलिता। पलिक्नी। इत्यादि। इतो मनुष्यजाते
रीपः। ईन्द्रा। अवन्ती। कुन्ती। ऊतङ्। ऊङ्गन्तादयोपधान्मनुष्यजातिवाचिनः
स्त्रियामूङ्स्यादयोपधाभवनी। कुरूः। अयोपधात्किम्। अध्वर्युः॥ पंगोश्च। पंगूः।

श्वसुरस्य। कारांकारलोपडुश्वाश्वस्रूः। डपमामबविपर्ययघादुत्तरपदाद्भूः। कारमोनः। संहितस
पां लन्द्वराबामसहितसहाहरलोपस्य। संहितोनः। सपोनः। लन्द्रोनः। वामोनः। साहितोनः। स
होनः। न्मरपोरीपवृद्धिश्चनारी। पुनस्त्रिः। पुनरीतीश्वर्यास्त्रियपांति। पुवतिः। हति
स्त्रीमन्यपाः। लिंगार्थे मध्यमा। नामार्थमात्रेलिंगाधिकेप्रथमाविभक्तिर्भवति। निपती
पस्थिती। नामार्थः। उच्चैः। नीचैः। कृष्णः। श्रीः। सा नामेरवारी। दोराः। स्त्रा ठकुम्बाः
लिंगानिपतनलिंगाश्च न। मार्थमात्रेइत्यस्यादाहरणम्। स्त्रनिपतलिंगात्समलिंगाना
नाधिकइत्यस्य। एकः। द्वौ। बहवः। तटः। तटी। तटम्। स्त्राममन्त्रणाय। स्त्राभिमुखीकरणाय
थामा। हे देव। हे देवौ। हे देवाः। भोसमन्त्रोसस्त्रधोस्त। भवतभगवद्धवता। वानिपा

वा॰कु॰
४८

मोहरे। भऊ॰ नमस्ते। स्वर्ग्यापाहि। शेषा कुर्व्यं कुर्त्ते साधये। हीनपात्रे विश्लेषाद्र धौ
स्थाधारभावये॥ द्वितीयपाद्यादिभन्नपैरस्त्वर्थैर्भवति। कार्व्यी कुर्म्म यारवे। दि
तीयपा॰ कु॰ परस्पति कुनु कान पं पश्यति वा ह्यषः। राज्यं प्राज्ञोति धर्म्मिष्ठः सामंत
मोत्ति सोपा॰ १॥ कुर्त्ताः रौरौ वेत्ते तीपा। मिल्लः॥ शारेर्न राम राराव रोता सोकुराव
राः। कुराज्ञराताविदिशेत॰ पिवानेरै ध्यानेपुनः ▬▬ हीनपात्रे बलार्थी॥
वेदविद्योऽदद्याति॥ त्रिपपापमाभिशेतिनना पिवलार्थी॥ पत्यिशरेन पत्नी॥
पतिमुखयवलोकास्य पं॰। विश्लेषा विभागस्तस्याव धौ पंचमी। हिमवतो
गंगाप्रभवति अपेः कर्त्ताः त्रिपासि पो प्रसूक्ष्मा पद्यारकं गरराम ४

४८

ऽवनरन्तिजंगा। धावतोऽश्वात्पतति। सम्बन्धे षष्ठी। राज्ञः पुरुषः। आधारे सप्तमी। औपश्लेषिकः। सामी
पिके ५ भिव्यापको वैषयिकोऽभिव्यापकश्चेति त्रिधा। आसः। कटे शेते कुमारो। वटे गा
वः सन्ति शेरते। तिलेषु विद्यते तैलं ह्यर्दिवसन्न तं परमात्मा। पुष्पे सुगन्धः स्तने षिरो २ गुरुस्फो
करि यां पांशान्त श्रोत्रपालेन्द्राणां भावस्तत्रापि सप्तमी। वर्षति दैवे बीजापातः। पस्पाश्रेप
पाश्रिपा नरे लेन्द्रनेनत त्रापि सप्तमी॥ विनासहनमसकृते निर्धीररो स्वामा हिमशव
एते ष्यां गोदानि पापा॥ विभक्तपो भवानि॥ विना पापं सर्वं फलति। नरेराजा निर्वाणी
कि जिधनेन। अनराणां माहरि जेपम स्वर्गं षिने स्वमनुहीसुराः। मनोहरि
जेपमनुष्ल भूत्य साध

सार

ऽपहन्निस्तुरांः। नेदीमन्वेवासितोसेना॥ नि दंधन्मूत्मः। अभिनीनाम। स

नगरम्॥ वेऽजाल्मम्। ऽप परिपंथीनं॥ अत्र अपिवोवम्। अत्र अपिविल्खम्। अ

पोऽधोग्रामम्। ऽभपत। क्षुद्रम्। एवंपरितः। समपनिकूषाहा। आनिपागेऽ

पि। कालाधूनोत्नैरन्तर्ये। मासमधीते। कोशंपर्वतः। मासेऽऽधानः। मासं

कं स्यारीं कोशामधीते॥ कोशंकुपेलानदी। नैरन्तर्ये विष्णुमासस्याद्वि

धीते। कोशस्पेकेदेशपर्वतः। अपिपक्ष्वारां। शीऽ स्यासाया थारहा। कूर्मोऽत्र

प्रिनिपर्वसपविमोषः। ऽपान्वयाऽपर्वसपवतः। आधिश्रीती। आणनि

ष्ठानि

अधास्ते वा वैकुंठे हरिः। अभिनिविशते सन्मार्गं। उपवसत्यनुवसत्यधिवसत्यावसति वा वैकुंठं
हरिः। नानुन्नर्थस्य। वनेऽपवसति। इत्यादि सहार्थप्रयोगे तृतीया। सह शिष्येण गतो गुरुः। एवं साकं
सार्द्धं समं प्रयोगेपि। येनांगविकारः। येनाङ्गेन विकृतेनांगिनो विकारो लक्ष्यते तेनांगेन तृतीया। अक्ष्णा
काणः। पादेन खंजः। अंगविकारः किं। अक्ष्णा काणमस्य। किं विकारः प्रकारः माणवकस्य लक्षणे
तृतीया। जटाभिस्तापसः। आशिष्यव्यवहारे चतुर्थ्यर्थे तृतीया। दास्या संप्रयच्छते कामुकः।
कृत्यादिभ्यः तृतीया। प्रकृत्या चारुः। प्रायेण याज्ञिकः। गोत्रेण गार्ग्यः। समेनैति। विषमेणै
ति। द्विद्रोणेन धान्यं क्रीणाति। सुखेन दुःखेन वा याति॥ द्विवः कर्तर्यभिसंस्थावा ष्यार्थे॥

अन्द्रैरन्द्रान्मार्द्विनि। तुल्याधीपाडो। फूसेनतुल्कः। रामेरासहशः। फलश्राक्षोकाला। धनो। रम्यन्तसपोगो
न्तीपा। अन्हाक्षोशेनवाऽनुवाकूऽधीनः। फलश्राक्षोविष्म। मासमवीतेनापाति। भैमि
तुभाऽपिपेसंछने। नमश्रीदिपागोवतुथी।। नमोनारायणाय। एवं स्वास्तिस्वाहा
स्वाधालंवषट्पाठोवा। पद्माश्रीन्यातपघतेपासा। डपपदविभक्तिः।। कूपमाश्री
न्यातत्पघतेपासाकानक विभक्तिः।। डपपदैर्विनैः। कारकविभक्तिर्वलीयसी
नमस्करोतिदेवान्। अश्वाहिताऽगषष्ठापि। भोजनापभोजनस्पवाग्रभूः। स
मर्थः सनकुड्यापिहि। फलापघ्नःस्पयाभेद्रमदंकुशालं सुखमापुष्प अर्थः।।

राम

पश्चात्त्रपोजनन्वाप्रयातानुब्यर्थे धातुत्रपोगाग्रीपमाने। हरपेरोवतेभुक्ति। २ लाब्दकृद्धस्याशपोत्र

पाजेवोधपितुमिष्ठ। १। गोपाधृष्ठस्मा [illegible] पश्लाघते। हृते। ति

छन्ते। शपतेवा। धारे। तुलमर्रा। भनक्रपधारपतिभान्द्वहरिः। स्वहतेरीप्सिते। पुत्रमिच्छ। १।

स्वहति। नुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां त्रपोगेपंचमी कोपस्तत्रा। हरपेनुष्यतिद्रुह्यति। ईर्ष्यति।

त्रसत्पनो। १ मतिकपः विस्म। भार्प्वा भार्ष्यातिमैनामन्यागम्ना हीन। इत्यादि। ऋतेस्म

द्विपोगेपंचमी। १। ऋतेत्तानान्नमुक्तिः। अन्यो। रुहाद्विकृारः। स्माराद्वनात। भिन्नः हृ

त। पर्वोत्रः सिम्र। १। पाः सामात्। दन्निहिरातत्रा मात्रा। विनाधकस्मात्। व्यधकः। नानाव। १।

विधास्वीकारेपंचमी। ऽपाधापाद्धीते। ब्रलरातः ब्जाः त्रजापन्तः। वानास्नुमोपेनत्नेवा। १। १।

कार्त्तिक्या स्यान्नाहायणीमासे ॥ अथर ॥ स्त्रीपरिहरेः संसारस्यामुने: संसर: ॥
प्रद्युम्नः । रुक्मार्जिनि तिलोमः । मपछ्रतिमा ध्यान्राहेतोः टीपाप चम्पा ॥ जाड्यैत
जाड्यनवावध्दः । लोकान्नुनाः । दुरान्तिवपो: षष्ठ्यापि । न्नामास्य दुरात । स्या
कादाश्रिपाशरा गातिसे साभि: सुसमु पापात्स्यथकररापतस्तत: षष्टीस
प्तम्यो ॥ श्रिपापरारा श्रिपापरेषु वाभगाय हाराधवः श्रेष्ठः । गवां गोषु वा स्वाम्यो । स
म्पन्नक्षीरा । न्दरा तम्या । न्नेषु । वाद्वाह्नराश्रेष्ठः । छात्रा रां छात्रेषु वा मैत्र: पटुः । स्वाम्या
दिपो जे षष्ठीसप्तम्यो । गवां गोषु वा स्वामी । अधिपति: ईश्वरः । हापाहे । वसन्तः । स... निम श्री

राम ७

अनाहरादि केचित्रिपातलन्त्तेरोषष्ठीसप्तम्यौ॥ तुहिनेतुहिनेवामाभ्राजीत्। आपुन्तकुश
लोभ्यापोगेषष्ठीसप्तम्यौतात्पर्पे। आपुनःकुशलोहीरपूजनेहीरपूजनस्पवा।
साधुनिपुणाभ्यामर्च। पूजापांसप्तमी। मातरिसाधुर्निपुणोवा। प्रसितोत्सुका
भ्यांपोगेततीयासप्तम्यौ। प्रसीतःउत्सुकोवाहरिणा हरौवा। साधुसाधुपोगेस
प्तमी। साधुः। धुलोमातरि। असाधुर्मातुलो। निमित्तात्कर्म्मपोगेसप्तमी। चर्म
णिद्वीपीनंहंति। दन्तयोर्हंतिकुंजरं। केशेषुचमरींहंतिसीम्निपुष्कलकोहतः॥१॥
नाम्हइननाटवकर्म्म [illegible] धिनेव्याप्ररो। नाहर्त्र्यवत्थीं। संदमापन्नुतंचतो

सार॰

॥५३॥

नरो धर्म्माय संयमस्य । धर्म्मेभ्यो ऽन्नाय मेधावी धनं दानाय भुक्तये २ । तस्मात्ऽभ्य पुनः स्य कर्म्मणि ।
फलेभ्यो याति । फलान्याहर्तुं यातीत्यर्थः । क्वचित् लोपे कर्म्मीण्यपादाने इपं ग्मी । तस्मात् त्रिन्होते । ह
र्म्मयानूस नन्होते । ऽयमर्थः । स्त्रासनात्प्रेन्होते । आसनेऽपविशेयत्यर्थः । कर्तृकार्म्मणोरन्
हो कृती षष्ठी । कर्तरि कर्म्मणि च षष्ठी स्यात् कृदि वर्जिते लिन्त्यप्तुम्पमाने । कृतस्य कृति जगतः
कर्ता कृष्णः । ऽपां कर्म्मणि वा । नेता अश्वस्य ऽ नामं ग्रामस्य वा । ऽभयप्राप्तौ कृति कर्म्मणि षष्ठी
न । आश्चर्यो गवां दोहो ऽगोपकेन । स्त्री प्रत्ययप्रयोरकाकार कप्रयोर्नेन । भेदिकावि
नित्साचानूक्तस्य जगतः । शोभ कृतिर्वा । शब्दानामनुशासनमाचार्य्यस्य आचार्येण वा ।

॥५

वर्तमानात्। घारार्थत्त्वस्यपेटोषच्छी। रात्नोमानोत्नुधः। पजितोवाइद्दमेषोंशापि

नो। स्मशितेवा। नाहेः रुः कुर्धेत्। कुधीराः। पात्रिवान्। वज्राराः। वात्रि ह्रीलीः

रुखम्। हरि। हिङ्गु। अलंपी। लुधी। हैमान्बुडवोहरी। जगा

त्स्पष्ठाडखंवकर्गु। विप्लुनाहता। हैन्याः हैन्याहुतेवाकारि॥ इषत्वरः। प्रे

वोहरिता। सोमेपवामान। स्मा। मानेमरकुपमानः। ६ वेहमधीयत।

पत्ता। नैः प्रान्। द्विषः शत्रुर्धीः। सुरस्यमुरंपाधिचन। भावि छास्यकास

मविष्यधाघमसर्पार्पस्येनश्वपोगोषष्ठीन्।सतः पालक्रो।इयनरतिव्रजंगा
मीशातंहापी।कृत्वानीकर्जीवा।मपामनवासेभ्याहरिः।ऽसंपप्राप्ते॥कृ
तेषष्ठीन।नेनव्याघ्रजंगावः।कुमेन।कृतनिकृत्यार्थपोगेषष्ठीपंचम्यो
हृतनिकृंवाभ्यामस्यग्रामाद्धा।घृतार्थस्यकृपाविकृपनकृपव्यवहारार्थे
हिवः।कर्मिरिाषष्ठी।शतस्याद्विपाति।वोपसर्ग्गे।शतस्यशतंवाप्रति
दीव्यति।षष्ठीहेऽसपोगे।अन्नस्यहेतोर्वसति।सर्वहेतोऽप्रयोगेहेतोघ॥

॥१॥
श्रीकृष्ण

स्येवान्तो पापच्छेद्या । वृनहेतुनावससि । बिंबपोजनम । बृंहेतुम । शान्तेन निमित्त
न हरिः सखः । शोभापानिमित्तापवा । अन्यो नेन्निथम । आरव्यानक्तस्तामासनपि
पिनानिपातोनकेवारवृसम्बधेवप्रथस्यात् । घटः क्रियते । हरिः करोति । वंसंहन्त
वान्नकस्य । वृक्षेनवंसोहतः । पंचनोऽग्निः । दानी पोविमः । ऽपध्यायः । पंचनीत्या
लौ । प्राप्नोनन्द । कुठरवः । ऽपहतपशुः । ऽपक्तान्नः पीताम्बरः । वीरपुरुषः
कोऽस्तु मम । माथुरः । धनवान् । धनी । दृषद्वती । विपत्नेत्रोऽपिसम्बध्यैस्वपदे
...सांपेनम । क्रमाहस्तलारद्गुण्यबोधिसः । अन्यानेकेनेकिम । वृंदारोति ॥ ० ॥ इतिबृत्त वृ

८५

समासश्चान्वये नाम्नां। नाम्नामन्वये सति समासो भवति। वक्ष्मारान्तु त्वाद्वितधातु
संज्ञा नयोजनक संत्ययेपि। कृते समासे ऽव्ययस्य पूर्वनिपातः। पूर्वं २ व्ययं ऽव्ययी
भावः। अव्ययपूर्वपदे सति पो ऽन्वयः सो ऽव्ययीभावसंज्ञकः समासो भवति
समासप्रत्ययाः। समासे वर्त्तमानायाः विभक्तेः प्रत्ययेपि नेव लुक्। नामत्वात्
पाद्धिः। स नपुंसकं। अव्ययीभावो नपुंसकलिङ्गो भवति। नपुंसकस्यानि
ह्रस्वः। अव्ययीभावात्। यिर्लुक्। अधिस्त्रि। अमो ऽमनन्तः। आकारान्ता
द्व्यव्ययीभावविभावाद्विभक्तेरम् भवति॥ अतं वर्णोपित्वा स्त्रमादेशः। कुं

१२५

५

श्रीचंडिकायै नमः।

मस्य समीपमुपकुंभं। वा मकुंभ। अत्र हनो ह्यपि भावात् टाबारम्भ।
उपकुंभं। उपकुंभेन सकृतं। उपकुंभं। उपकुंभेनि धेहि। अत्र नांतिः किं॥
उपकुंभात्। पवनानां व्यृद्धिर्दुर्यवनं। नांद्विकानामभावोनिर्मक्षिकं
हिमस्यात्ययोऽधिंसो ऽतिहिमम्। निद्रा संप्रतिन युज्यते। अतिनिद्रं।
हरिशब्दस्य प्रकाशः इतिहरि। विष्णो पश्चात् अनुविष्णु। रूपस्य योग्यमनु
रूपम्। अर्थमनतिक्रम्य यथार्थं। शक्तिमनतिक्रम्य यथाशक्ति। हरेः सा

मर्थ्यं

श्रीराम १
श्रीहस्ता १
सांतु
॥५६॥

दृश्यं सहरि। सहहि। साहिरिति सहस्य सः। शेषकस्यादपूर्वे बहुरोस्यादन्येषष्ठे। अत्रेरापुगायतास
वत्तन्र। सदृशः सख्यासखि। अव्ययीभावसम्पात्तिः। सम्पात्तम। न रामस्य परि त्वन्ययसान्त
णम्। अग्निनं अथ पश्चिमनमधीने साग्नि। पथ्यासा दृश्या। पथाशब्दः साद्दृश्ये न समस्य
ते। पथाहरिसत्ताथाह नः। अवधारणे पावद्व। अवधारणा पेपावच्छ्लोकस्तुपमाने
पो ऽन्यपः सोऽव्ययीभावसंज्ञे कः समासो भवति। पावन्तः श्लोकास्तावन्तो ऽच्युतनमा
माः। पात्रं मंक्षु वं। धवविहिते व्ययेपुर्ध्वपदे ऽव्ययीभावः। ऽन्यन्नागंगापस्यिनं देशाइस्तु
भक्तगंगम्। शाकस्य लेशः। शाकमति। अन्तेरणाधिपरितं बलम। अन्तेपरि॥

५
॥५

नाविकारो
मीजहे
नीसुद्धिपा
पस्यस्वर

तद्धितस्य किम्। कारांडलीनो निकाराडलावीभार्य्यी यस्य स कारांडलाविभार्य्यः॥ स्त्र
विद्यास्त किम्र। हेमसुद्रिकः। अरत्नेः किम्। वत्सायपेन रत्नाकारवापी करवापीक
न्यापस्यस॥ कारवापकपः। ऊटिसालिपुम्वार२। वैयाकरणाभार्य्यः। सोवश्वभार्य्यः। स्वां
ङाहिपा२मानिनी। सुकेशीभार्यापस्यस सुकेशीभार्य्यः। इत्यादि॥ गो। गोशब्द
स्यान्यार्थे वर्त्तमानस्य ह्रस्वो भवति। पंचगावो यस्य स पंचगुः। सख्यासु ...
हिपर्वस्य पाद शब्दान्तस्य लोपः। सहस्रं पादा यस्य स सहस्रपात्। शसौ हेस्व
रन्तद्धित पस्वर पारीपि इकारेय पदादेशः। सहस्रघ्नः। ... पदीकुले॥

श्रीराम १
श्रीधूम्रणं
५६२ ॥

पा

वैध्रुपघः। वैमाद्य पद्दः। द्विपान्। द्विपाद्यो। द्विपाद्दः। सुपात्। व्याघ्रमान्। उडकः। मध्यान्हः।
पूर्वाह्णः। नावा। नान्नस्पे द्वौपः।। तद्धितः। स्वरे पर्करेव परे। वाऽहरा। चर्खिन्न। ध्रुव
ध्रुपधातोपः। कविराजः। धुष्णासरवः। द्विगवी। परमगवः राजपुरम्। एकधुनम्।
सर्वधुनम्। वाऽनसे। इन्हि रा। पर्थः।। अहोरात्रः। द्विरात्रम्।। द्वित्रापंचषाः। वहुक
र्टकः। वहुलन्हमीवः। स्त्रीपंसौ। अक्ताभ। महोन्द्वः। गानोन्द्वः। व द्वन्द्वः। व्या
पुषम्। व्याधुषम्। गामतन्द्वः। फलकसकपमः। मगसकयम्। फर्दसकमः। मंस्त्रर्ध
स्वारम्। स्वर्दनावम्। इत्यादि। कर्म्मधारस्तु। सार्थे। पद्द्वपएकार्थे निष्ठत्वेसति कर्म्मधारयः

॥

सा० टी०
५०

समासे भवति। कर्मधारये पूर्वं पुम्वत्। नीलोत्पलम्। रक्तलता। पुंस्कोकिलः। ब्राह्मणभार्या। ह्मणभार्या। सुकेशभार्या। स्नातानुलिप्तः। एकनाथः। सर्वपात्रिकाः। नरस्यैव पापिकाः। पुराणमीमांसकाः। नवपाठकाः। केवलवैयाकरणाः। इत्यादि। नाम्नश्च संज्ञा समासः। शाकं उपलक्षितस्य नाम्नश्च संज्ञाने नाम्ना तत्पुरुषः समासः। पातुः। कृपणः। कुंभकारः। शाकपार्थिवादीनां मध्यमपदलोपः। शाकप्रियः पार्थिवः। शाकपार्थिवः। देवपूजको ब्राह्मणः। देवब्राह्मणः। सहस्य सादि। समासे सति सहादेः सादिर्भवति। सह पुत्रेण सपुत्रः। साहस्वति। सधुरः। सह स्वामीति। ससखः। तिरोऽन्तर्धानी। तिर्यङ्। विष्वग्द्रुः। तन्त्रीमारी पा। पलासलन्ती गानि। कुत्सितमन्नम्। कदन्नम्। कृष्ठ ह्समर। कोलम। कवालम्। कदह्लम्। घोश्व

मानु १

॥६३॥

म्ऽमिस्रघावामूमी॥ जायापतिश्चजम्पतिंदम्पति। मातापितरौ। कुपुतुक। क्ष्मापुत्रुषः
षद्ध्हृयव। षोडश। षट्हन्नापस्य। षोडन। महानीश्वनौ। महेश्वनः। महादेव
ऽखरस्यवना॥ सिकापस्यखरणासः। खवुनरणासः। ऽन्नतानासिकापस्यऽन्नास
मरासः॥ विगनानासिकापस्यविग्रः॥ पिरव्या। खरखुरम्पावानसवेवाय
गोप्पारण्यश्व। विग्न। विख्यः। वतुरस्त्रा। श्रपायस्य वतुरश्रः। गोष्ठकौस्त
सेपवघातपस्यगोष्ठपदः। भगतोगुन्दुनीपस्य॥ नरन्दुः॥ संस्कृः। उर्द्धसुः॥
शाई-धनुरस्य॥ शाई-धन्वा॥ ऽर्दिधेः। सुगंधिः। पूतिगंधिः। सुरभिगंधिः।

श्री.ह.स्म ।
श्रीराम ।

द्विरुना । वर्त्तुलं द्विरुना । अस्तु मस्त्वतीति । अहङ्घुरः । अनुमन्तुपदः । अहम्नुपदः । कौस्तुभं धापापाः कत्र
कौस्तुभं धीपानिः समानं ज्योतिरस्य सज्योतिः । सनाभिः समानम् । वयोवस्या ॥ सवपाः सम
नेत्रलरीविदेवावरमि । सव्रतचारि । सतीर्थ्यः । नीरोहः । सवर्णोहः । सुव्रोहः । पक्षो
हरम् । वारिवाह कोवलाहकः ॥ गूढात्मा । हस्तिरातीरम् । हस्तिराता । मिन्नारि । अलुक
वित । धूवि समासे तत्पुरुषे च विभक्तेरलुक् । कृष्णान्मुक्तः । स्तोकान्मुक्तः । दूरान्मुक्तः ॥
निकटान्मुक्तः । अप्सुयोनिः । सरसिजम् । उरसिलोमा । हस्तिस्थः कः । कुतोऽकालः । वावोपु
ष्ठिरः ॥ दिविष्ठा हरणः । पशुपतौहतः । रथेशयः । ग्रामेवासः । ग्रामेवासी । वीरस्य कुलम् ।

63

जसाहृतं सहसाकृतं। अम्भसाकृतं। पुंसानुजः। जनुषान्धः। आत्मनापंचमः। त्वचिसारः। गविषु
धिष्ठां। स्थिरससप्तस्पाः। गविष्ठिरः। युधिष्ठिरः। आत्मनेपदम्। आत्मनेभाषा। मध्येगु
रुः। सव्यष्ठरमः। कर्णेजपः। पश्चात्तेशान्तरे। पश्चात्तेशानमे। आमुष्यापरायः। आमुष्यकुलिका।
आमुष्यपुत्रिका। मातृपितृभ्यां स्वसुः। ससाघः। मातृष्वसा। पितृष्वसा। मातुःपितुर्भ्यां
वा। मातु[ःष्व]सा। मातुःष्वसा। पितुःस्वसा। पितुःष्वसा। होतुरन्तेवासी। होतुःपुत्रः।
पितुरन्तेवासी। पितुःपुत्रः। नरतमरूपकल्पचेलट्ब्रुवगोत्रमतहतेषु ङ्यानेकस्वरहस्वाभाषितपुंस्कस्य। ब्राह्मणितरा। ब्राह्मणितमा। ब्राह्मणिरूपा। ब्राह्मणिक

इषब्राह्मणितरा १ इषद्ब्राह्मणितरा

सि० १० राम रामराम

श्रीराम० १०

व्यालनीरोगे वेलि। अग्निवन्नस्य इस्त्री पांचावकसावा। हस्वस्त्र शरे। वल्लवस्पुनमा। वल्लवस्पुनरा। हित्वनरा
नन्हीनतरा। विनः। इ पोवा हस्वः वृत्त्वेवन्पुनरा। वृद्धौ षिनरा। विदुषितरा। विद्वलरा। हेवानो। सि पडुति
मूर्खे॥ देवो हासः। शुनः शेफः। शुनः पुच्छः। इत्यादि। दृष्टकृत्वे। कामाख्यानां वितान लमा। रिष्ठ
हस्वः। दृष्टकवितम। पक्षेच्छ वितम। दृषीकृ तलेम। मृत्ये षीक् नलेम। मालाभारी। उत्पलमाल
भारि। कारेसत्याग दसम्भुम। सत्यकारः। अकृत्य दुकारो वैघः। अस्ताश्व। अस्तंकारः। धेनोर्भ
व्यायाम। धेनुभव्या। लोकस्य पृणे। लोकंपृणः। इत्येननुष्यासस्य। अनभ्यासमित्वः। भाष्ट्रा। नौरि
धे। आग्नमिधः। गिले गिलस्य। तिमिंगिलः। गिलगिले च। तिमिंगिलगिलः। ६६ समन्

उडम्भ्रवराम्य। मन्द्रवरराम्य। रात्रेः क्तिवा। रात्रिंचरः। रात्रिचरः। रात्रिमटः। रात्रिचटः। नौकृवत्। निवषि प धिन्तुविसहि। ततिष्ठद्भवनोष्ठु पर्वस्य दीर्घः। उपानत्। [illegible] नीवृत्। प्रावृट्। मर्म्माविन्॥ नीउर्क्। अभिरुक्। पत्नीनाम्। मन्त्रे पर्ये व तुल्यरसः। अमरावती। शरादेश्च। शरावती। अजिरादेर्श्च। अजीवती। उपसर्गस्य घञ्यमनुष्ये वा दीर्घः। परीपाकः। पानिपाकः। अमनुष्ये विकिम्। निषादः। अङ्गादेश्च द्वन्द्वे। द्वन्द्वसंतिकृतः। सादृश्योपः। मातापि ता। पितापितरौ। श्वश्रुश्वशुरौ। श्वश्रूश्वशुरौ। दुहितापुत्रौ। स्वसाभ्रातरौ। आनाद्वन्द्वपूर्वपदस्यात्वम्। मातापितरौ। हातापोतारौ। नेष्टोद्गातारौ

सा॰ श्री ग॰

पुत्रेण पिना पुत्रौ ॥ गावश्च गावश्च गावः इमाः ॥ शुक्लश्च शुक्लश्च शुक्लम् ॥ पाहाहीनः मि
थः सहोक्तौ पन्यरं तस्थि थनो । सव पश्च पो ॥ द्विक संख्य संज्ञा पाम् ॥ द्विगवा बिनः सं
ख्यावाचिनः शब्दाः समानाधिकरणो संज्ञा पामेव समस्य ने ॥ सकर्मधार
यः समासः । द्वन्द्वरागिनः । अविग्नहो नित्य समासः । अश्वपदविग्नहो दि ॥
सप्तर्षयः । द्विकसंख्या विमः । शूर्पराख्या संज्ञा पां छिम । पंचफलनि । द्दृतन्तु
पूपाः पर्वस्यैवालिगम् । कुक्कुम पूर्णाविमे । मपूरी कुक्कुटाविमौ ॥ अर्धपिप्पली ।
द्विरा श्वा प्राप्तलफर्वे भादिसमासेन पंचकपालः । भाग्राजिविकः । सप्रजिविकः ॥

५६

68

आपन्नजीविकः। अलंकुमारि। अलंकुमारि। निष्कौशांबिः। अश्वस्य पादोर्द्धन्नः पूर्ववि
लिंगम्। अश्ववडवान्॥ रात्राह्नाहाः पुंसेव। अहोरात्रः। रात्रेः पूर्वं पूर्वरात्रः। पूर्वाह्
ह्नः। संख्यापूर्वं स्त्री नपुंसकं। द्विरात्रम्। त्रिरात्रम्। अपथं नपुंसकं स्त्रीपुंस्। अपथम्।
अर्द्धर्चादयः क्लीवपुंसोः। अर्द्धर्चम्। अर्द्धर्चः। ध्वजम्। ध्वजः। तीर्थम्। तीर्थः। एवं
शरीरमताडपफषदेहच्छत्रकुशाङ्कुशशङ्खपादि। भावेनोऽनरणे पदोदिगुर्वपा। पंचखट्वी॥
पंचखट्वम्। अनोऽनलोपो द्विगुर्वपा। पंचतक्षी। पंचतक्षम्। पुरापरस्य दिनाभावमह्नः क्ली
वता। पुरापाहम्। सुदिनाहम्। संख्याव्ययाभ्यां परस्य पथः क्लीवता॥ त्रिपथम्। विपथम्

म
रूसे

समान्येन ऽसकम। मद्गुपवनि। श्वानः क्रमनीपम्। ऽपत्नोपक्रमा। मस्तान्तुरुषः स्त्रीवम्॥
ऽपत्नापमानोपक्रम्यमाराणपा। माध्यमंवेहारत्न। ऽभिप्सुने। पारिरनेऽपत्नापारि॥
सुपरं॥ ग्रंथः। नस्नोप। क्रमं श्रोरा॥ धापान श्वपूर्वपदार्थबाहुल्ये। इन्दुरा छा
पाइकुछापाम। राजपर्णापपर्वोरन्नः॥ पिशाचा दिपूर्वश्वसमानः। इनसभम्॥
रन्तः सभम। सर्वानार्थः सभाबसान्तुरुषस्त्रीवम्। स्त्रीसभम्। स्त्रियासं ध्यान
ऽत्पर्थः। सेनासुराछाया छा। पाशाजानिशानावा। ब्राह्मणासेनम्। पवसुरम्।
कुसछापम्। ग्राशालम्। श्वनिथम्। पन्तेब्राह्मणासेना। घ्याद्रिः ॥ इति समासपत्रिपा ॥

दुं
७

66

स्यपत्येऽरा। नाम्नोऽपत्येऽर्थे इगागम स्यात्। आदिस्वरस्य जितिणिति च वृद्धिः परारागाम् घ्येपजश्च। दिस्वरस्य स्वरस्य च वृद्धिर्भवति॥ इति जितणितिवनेद्धिते। वोऽन्यस्वरे। उवर्णस्य ओ तस्य वियद्वारे स्वरे वा। उपगोरपत्यं औपगवः। विदुषोऽपत्यम्। वैदुषः॥ वशिष्ठस्यापत्यम्। वाशिष्ठः। गौतमस्यापत्यम्। गौतमः। भृगोरपत्यम्। भार्गवः। उर्वस्यापत्यम्। और्वः। कातबुस्यापत्यम्। वात्तबुः नीडरिता। संख्यासंभद्रपूर्वस्य मातृशब्दस्य ऋतो उर भवति ण्यरिपरे। धूर्विंमृसानोम्ममातृष्वण्या॥ ५ द्वारामातुरः। द्वैमातुरः। सांमातुरः। भद्रमातुरपत्ने भाद्रमातुरः। विवाहे स्वास्य। शैविः। वाष्ठः गांगाः। ण्णनडुन्ननुषे आकारान्तानाम्नो ऽन्त्यस्विरशब्दादपत्येऽर्थे डर। देव इति श्रीपारिः। दसरथस्यापत्य दासर[illegible]

राम

ष्थिः॥पैलेनंदनिः॥वह्वोदशरथ।वहोरपत्यंवाहविः॥डडुलोम्नाऽपत्यंऔडलोमिः॥ग

र्गिःवैहिः॥नडस्यापत्येनाडिः।कुंतस्यापत्यंकौन्तिः।सुधातृव्यासवरुडनिषादचांडाल

बिम्बानामवद्व॥सुधातुरपत्यंसौधातकिः।वैयासकिः।चांडकिः।चांडालकिः॥

वैम्बकिः॥रापापनरैापरारीपागर्गीनगस्त्रिपित्रच्छस्त्राहेरीपाऽपत्येऽर्थे॥

गार्ग्यःवात्स्यः।कात्यःवातराज्ञः।आत्रेयः।माण्डव्यः॥पौतिमाष्यःनाडायनः॥

वारायनः।गार्ग्यायनः।वात्स्यायनः।आम्डष्यायनः।आत्रेयः।कापेयःनैवेयः॥

९८

गांगेयः।माहेयः।शौवेयः।नादेयः॥कल्याण्यादेरिनङ्च ॥ कल्याण्यापत्यं॥ कल्याणि-
नेयः।कुलटापत्यं कौलटिनेयः।गौधायाः रक् ढ्रक्।गौधारः।जडस्यापत्यं जाडारः।पण्डा-
पापत्यं पाण्डारः।गौधेरः।नाटेरः।नाठेरः।पैतृष्वस्रीयः।मातृष्वस्रीयः।पितृष्वस्रादेर्यः॥
पितृष्वसुरपत्यं पैतृष्वसेयः।मातृष्वसुरपत्यं।मातृष्वसेयः।पारङ्गास्वरा-
पांस्वः।यद्गृहादेरत्रावडवस्यापत्यं वाडवेरः।हस्यपत्ये लुक्।विदभा।उवहृत्येभ्यः क्विर
गर्गस्य गार्गाः।वशिष्ठा।भृगवः।आंगिरसः॥कुत्साः।गोतमाः॥अत्रयः।विदाः।अगस्त्याः।
वंगाः॥विदेहाः॥क्षियामवनिकुनिकुडसुरसेनादिभ्यो बहुत्वेपि।अवन्ती।कुन्तिः॥कुरुसुनसेन

राम

देवतोहमर्थे। देवतार्थेइदमर्थेवीनत्रावन्त्यमारा॥ श्वनन्यपामवंति। इन्द्रोदेवतास्यस्पसारेन्द्रं हविः। सोमं
आग्नेय[illegible]हमेधीयम्। वास्तोःपतीयम्। आग्नेषोमीयम्। मरुत्वतीयम्।। अग्नेनपाहयान्नपा
नोरघोनस्त्वअपोनस्त्वआहेशौडपेयपुपाःपरतः॥ अपोनप्रीयम्। अपोनद्रियम्॥ अपानद्रियम्॥
अपोनप्त्रीयम्। प्राक्वचरापः। वोष्टुदेवता। अस्यप्राक्चरापः।कः प्रजापतिर्देवताअस्यकायम्।
धृविधपोः। प्रवोत्तरपदाधोः स्वरपोःधृविद्धर्गितिवानाद्भुते॥ आग्निर्मैत्रुतंकर्म। आग्नेरीय
दौव। आग्नेवारुणा। सौमाज्ञनेपः। सौमाग्यम्। सानुसेनयः। शतेनक्रीतः। शात्तिकः। शतिकम्
नुगतं आनु[illegible]तिकम्। एतलोविकम्। पारलौकिकं। पौर्वधाविकम्। स्वापरहैमनाम्। शीतोवा

शा

आपन्नसमारागः अत्र पारिणेतो वा भवन्ति । स्वस्त्रीपः । स्वशुरस्त्रीपत्नी श्वाशुर्यम्रा । पिस्वमत्रागव्यम ।
पपस्पम । कुल्याम । तेहीपम्रत्वहीपम्रमहीपम्र । भ्रमसाद्ध । भ्रम्यहीपम्र । पितुर्मातिरिव्यः ।
पितुर्भ्राता पितृव्यः ॥ मातुर्भ्राता मातुलः । मातुलः मातृपितृभ्यां मातरि पितरि च डामहच् ॥
पितुः पिता पितामहः । मातुः पिता मातामहः ॥ पितुर्माता पितामही । मातुर्माता मातामही ॥
अवेर्द्दुग्धे सोढदूसमरीसा । अवेर्द्दुग्धम् । अविसोढम् । अविदूसम् । अविमरीसा ॥ तिलान्निः ॥
पूल्यान्निष्फलपेजौ ॥ निःफलस्तिलास्तिलपिञ्जः तिलपेजः । व्याप्ति न इत्यर्थः । कारकात्ताभ
पुनन्ते । कारकाद्दत्तश्रुतयोरेवाशिषि । त्रिपापुनन्तौ कौंजिरिवाभिधेये । कुंकुमेन रक्तं वस्त्रं कौंकुमम्

॥राम॥

वस्त्रेरापरिष्कृतो वास्त्रेरथः। काम्बलः। हैपः। वैयाघ्रः। पाराड्डकम्बलो हितिनिः। पाराडुः कम्बलेन संवृतः।
पाराडुकम्बलीरथः। वसिष्ठेन दृष्टं वासिष्ठम्। साम। कालेन क्षतं कालेयम्। वस्तुविनाक्षतो वारु
णोग्न्यः। मथुरायाः आगतो माथुरः। ग्रामाद् आगतो। ग्राम्यः। मनुना प्रोक्तः मानवो धर्मः। धु
रं वहतीति धुर्य्यः। धौरेयः। सर्वधुरीणः। एकधुरीणः। मुखपार्श्वतसोर्लोपाडूपे। मुखतो
भवं मुखतीयम्। पार्श्वतो भवं। पार्श्वतीयम्। द्वैवस्वरजनजेनपारराणां कुक्वईपो। व द्वैवस्य
इदम् द्वैवकीयम्। स्वकीयम्। राजकीयम्। जनकी। परकीयम्। मध्यान्मः। मध्ये भवो मध्यमः।
हेमन्तस्य वा तलोपाऽरिण। हेमन्ते जातो। हैमनम्। हैमन्तम्। विरपरतत्परारिभ्य स्त्वनः। विर
काले भवं विरन्तनम्। अभ्रोदिपश्चाद्दनात्डिमः। अग्रे भवम्। अग्रिमं। आदौ भवं॥

69

स्याद्धिमम्। पश्चान्मधु। पश्चिमम्। हेतुमनुष्येभ्यो वा रूप्यमयटौ। समाहृतं समरूप्यं। सममयं। समिपां। देवदत्तरूप्यं। देवत्तिप
देवदत्तमयम्। छगलिनो ढिनुः। छगलिना प्रोक्तमधीयते। छागलेयिनः। पाराशर्यशिलालिभ्यां भिक्षुनटसूत्रयोः। पाराशरि-
णिः। पाराशर्येण प्रोक्तं भिक्षुसूत्रमधीयते। पाराशरिणः। भिक्षवः इ सान्नाताद्धितस्य लोपः। शिलालिना प्रोक्तं नट-
सूत्रमधीयते। शैलालिनो नटाः। कर्मन्दकृशाश्वादिनिः। कर्मन्देन प्रोक्तं भिक्षुसूत्रमधीयते। क-
र्मन्दिनः। कृशाश्वेन प्रोक्तं नटसूत्रमधीयते। कृशाश्विनः। त्रपुजतुनोः षुक्। विकारे। त्रपुणो विकारस्त्रापुषम्। जा-
तुनो विकारः। जातुषम्। शम्याः ष्लञ्। शम्या विकारः। शामीली स्रुक्। शान्निपञ्चयोरीकण्। सहस्राः। शा-
न्नि सहस्रात् शान्निकः। पाञ्चिकः। विंशतित्रिंशद्भ्यां ड्वुन्वा। विंशकः। विंशतेस्तिलोपो डिति परे। त्रिंशकः।
विंशतिकः। त्रिंशत्कः। कर्मणो डुकञ्। कर्मणा सम्भवति। कार्मुकम्। मनोर्जातावञ्यतौ षुक् च। मनोरपत्य-
मनुष्यः। मानुष्यः। जातौ किम्। मानवो धर्म्मः। कनेपकाः। पारस्कातके इन रेपद् कृदित्येते मत्वर्थाः। कर्तरि

आराम

कर्मीरिणवैरन्तवन्हूमारोणपर्येषुर। गीतो यामवति॥ क्रममधीते क्रमकः। पदकः। आमासाहागत सत्र
ज्ञा तावा स्थामिरात्। सध्रीचीनः। समीचीनः। तिरश्चीनः। कुलस्यापत्यं कुलीनः। महाकुलीनः। आ...च्य
ढकीनः। कुद्दालेन खनतीति। कौद्दालिकः। हलं वहतीति हालिकः। शाब्दिकः। हार्दीकः। ध
...पुलोपः। कन्यापापत्यं कानीनः। कात्यस्येमे कात्यीपाः। छात्राः। गार्ग्यस्येमे गार्गीपाः। रै
वस्यापत्यं रैवतिकः। पुष्येन पुनः। पौर्णमासी। पौषी। तत्र भवः। पौषीनः। तैषीनः। न्वैत्रसा
प्तस्यन्हत्रोपः। पुत्रको इवनापस्यसस्रुक्रीपम्यः। इदं स्वह हयैरेद्वीपमः। अस्मैन्द्रे हैध्यूनीति। पा
न्निकः। धर्मं चरतीति। धार्मिकः। अधार्मिकः। मात्सीकः॥ मार्गिकः। सारंगिकः। पुराण
मधीते। पौराणिकः। ऐतिहासिकः। वैदिकः। पिच्चा। ध्विरणीदिग्म्यः। कुरूणां हैमपाव
रा।

(७०)

१६७
१८०

रां पाकः । पिलुकुणाः । कर्णस्य मूले । कर्णजाहम् । पक्षात्तिर्म्मूले । पक्षस्य मूलं पक्षतिः । उं चुव

रौ । वित्ते । विद्यया वित्तः । विद्याचुंचुः । विद्याचणः । वेः शालच्छंकटचौ । वितन । विशालः । विशंकटः ।

विस्तीर्णाहस्वकटः । विशेषेण विकटम् । संकीर्णः संकटम् । प्रशस्तं प्रकटम् । उत्कटम् । अवात्

ति लोमनासिकायां रगसि । अवात्कुटारच्चः । अवलावकटम् । तिलकटम् । उमाकटम् । भङ्गाकटम् । ॥८

गोष्ठात्खञ् । स्थानादिषु पशुनामभ्यः । गवां स्थानं गोगोष्ठम् । अश्वानां स्थानं अश्वगोष्ठम्

संघाते कटच् । अवीनां संघातोऽविकटम् । विस्तारे पटच् । अवीनां विस्तारोऽविपटम् । द्वित्वे गोयुगच् । द्वौ ग

वौ । उष्ट्रगोयुगम् । षट्त्वे षड्गवचः । अश्वषड्गवम् । स्नेहे तैलचः । तिलतैलम् । सर्षपतैलम् । भवने क्षेत्रे शा

कटशाकिनौ ॥ इक्षूणां भवनं इक्षुशाकटम् इक्षुशाकिनम् । अवात्कुटारच्च णे । अवावीनोऽवकुटारः

भारत ॥

श्री २

नासिकायां नवै संस्थापितं तत्र भीम शंकरं । नासिकापां नवं स्थापितं तत्र स्थापनात् रघुवरमादेवः । पञ्चवटी तत्र नासिक्यां

शवरी वा । पुण्डरीकः स्वयं । पेठ विठोबा पुरी शौचेन २ ॥ निवृत्ति २ विठ्ठल ॥ निवृत्ति विठ्ठल ह्रदय ज्ञानेश्वर । सत्यपाठे

स्थितः पुनि विप्रहेरात ज्ञेयं । निवृत्ति २ । विठ्ठल २ । विठ्ठल पढरीनाथ विद्यापिठ तुलजा । मल्लारि २ सर्व तत्र तुळजा

तत्र भवानी वन्तुळजा स्थापितः । पुण्यं । पुरुषो ५ पा ५ मां सम्मता गुणो । तत्र पञ्चवटी स्थापितः

शिवं । उपत्यकाः । आत्मा स्वयम्भूः । आदि नाथः । कर्मसाक्षी । तैर्थ्यं । धर्मा शिवं तैर्थ्यं । सर्वतः । साक्षी

दृष्टिः संस्थापित । निष्ठितो तैर्थ्यं । साक्षात् साक्षी । दुष्टानिष्ट पुनि रूपे तत्र पर्थ । इदं पुनि तत्र इदं । श्री

नीलकण्ठ आदि पञ्च त्रिपुर पूजित । तत्र पादपीठ तत्र । लोको गाहे महा तत्र हैयग्रीवतत्र ।

हैमवती त्रिपदः । परंज्योति विधिः स्वः । ~~[illegible]~~ । सर्वपदं ज्योति तत्र अनुपदि स्वाख्याता यत्र पद ॥

हैत्रिपदः ॥ १

राम०२

चन्द्रि०

॥६२॥

विदेहेषु भागकः। पवतनि। उच्चैः। सर्वकः। अपवृमः। असदौ। त्वक् मारस्त्रहकम् पचनतनौ। भ

वाप्युर्थतनतनौ। मत्यपोस्त्तः। कुत्रभवः। कुत्रत्यः। अत्रत्यः। अमस्त्यः। अमात्यः। इहत्यः। तत्र

त्यः। अव्ययात्तद्धितस्यरूपाद्धिलोपः। वहीभ्भीवीवाद्यः। अत्रभेदे। रावनोच्यःस्व

र्भवः। सौवः। पुनपुनर्भवः। पौनः। पुनपुपौनिवः। दाक्षिणरापश्चात्पुरस्त्यराः

हाम्निहरणात्यः। पाश्चात्यः। पुरोभवः। पौरस्त्यः। एवमोभवः। ऐषमस्त्यम्। एष

मस्त्यनम्। ह्योभवं ह्यस्त्यम्। श्व सास्तिवराधा। श्वोभव शौवस्तिकम्। श्व

स्त्यम्। अघतनः। ह्यतनः। श्वस्तनः। सहातनः। सनातनः। पुरातनः। दोषातमाः॥

रामः

न४

पंतन । ग्रंथिलतनः । सान्हतनः । पागोतनः । ज्ञाकनः । इत्यादि निपात्याः स्वार्थेऽपि । ऽन्नावन्हपमाराता
स्व स्वार्थेऽण्यपाः स्युः । हैवन्तिकः । चौर एव चौरः । तप एव तापसः । रन्ह एव रान्हसः । चत्वा
रो वर्णा एव चातुर्वर्ण्यम् । समीप एव सामीप्यम् । चत्वारो वेदा एव चातुर्वैद्यम् । त्रयः एव मा रो
चत्वार एव आश्रमाश्चातुराश्रम्यम् । त्रैलोक्यम् । सैन्य एव सैन्यम् । अनन्त एव आनन्त्यम् । आवसथ एव
आवसथ्यम् । अतिथिरेव आतिथ्यम् । भेषजमेव भैषज्यम् । भागरूपनामभ्यो धेयः । भाग एव भा
गधेयम् । नामधेयम् । रूपधेयम् । देवात्तल् । देव एव देवता । मृदस्तिकन् । मृदेव मृत्तिका । सस्नौ प्र
शंसायाम् । प्रशस्ता मृत् मृत्सा । मृत्स्ना । अग्नीध्र पोष्यम् हस्व । युष्मदस्मदोरेकस्यान्ये
र्थे मो स्तत्तमम् । तव पौष्माकम् । मदीयः आस्माकः । पौस्माकीन् । आवयोरस्माकन्यायं

अस्माकः। अत्रास्माकीनः। तवायं तावकः। ममायं मामकः तावकीनः। मामकीनः वत्तुल्ये साध
र्थे॥ २ थे वत्प्रत्ययः चन्द्रेणतुल्यं चन्द्रवत्। ब्राह्मणवत्। क्षोत्रियवत् मथुरायामिव मथु
रवत्। पाटलिपुत्रे प्राकारः। चैत्रस्यैव चैत्रवत् मैत्रस्य गृहम् गृहे॥ २ ९॥ वैधिमर्हतीति वैधि
वत् भावे तत्वयणः। शब्दस्य प्रवृत्तिनिमित्तं भावस्तत्र वा वे एते स्युः। जातित्वं छित्रियाम्। गो
गोत्वम्। ब्राह्मणत्वम्। [illegible] ब्राह्मणता। ब्राह्मणयम्। गौवाराज्यम्। राजन्यम् लौ
न्यम् लोहितादिभ्य इमन् भावे लोहितिमा लोहितता। लौहित्यम् अरिणिमा लघिमा भा
वे २ ७ पि। लाघवम् गौरवम्। पौवनम् मौनम् हौत्रम् औद्गात्रम् महतो भावो महिमा मे
३ इमनि टिः हसोर्लवं भोत्ये कारस्य रेफश्च भवति। इमनिपरे ऋरः पसाश्च पृथोर्भावः प्रथिमा द्रढिमा म्रदि

माक्रूशिमा। लघ्वेतिमम् क्षुमिमा हस्वादिमम् अजिमा बहोर्लोपो भू च बहोः बहोर्नुत्तरेषामिममनादिर्नाभि
कारस्य लोपो भवति बहोर्भूयांश्च बहोर्भावो भूमा स्तेनाद्यन्नलोपश्च स्तेनस्य कर्म भावो वा स्तेयम्
सख्युर्यः साख्यम् दूतवणिग्भ्यां च दौत्यम् वाणिज्यम् कपिज्ञात्योर्ढक् कापेयम् ज्ञातेयम् पत्यन्तपुरोहितादिभ्यो यक् सैनापत्यम्
पौरोहित्यम् राजन्यम् हास्तिकम् गार्भिणम् ग्रामजनबन्धुभ्यस्तल् ग्रामता जनता बन्धुता पाशादिभ्यो यः पाश्या वत्या खल्या
गव्या। वार्धिका। केदार्यम्। वाविकम्। वाल्लरापम्। वाड्व्यम्। गजता। सहायता। चार्ष्ट्विका।
गव्या। वार्धिक्या। केदार्यम्। वाविरम्। वाल्लरापम्। वाड्व्यम्। गजता। सहायता। छार्ष्ठविका।
पर्शाः। नासमहः। पार्श्वम्। शौनकम्। पैनुकम्। रथ्या। खलगोरथेभ्यः इनित्रकट्यचः। खलिनी।
गोत्रा। रथकट्या। हिते यतेनेसात् पाः। सर्वापाहिनः। सुरीयः। सर्वीगणस्यपारीयेड्भिप्रलोपः। आत्म
गीनः। विश्वजनीनः। मातृभोगीनः। आप्रपदपाहिता। आप्रपीपः। आपूयः। आमिन्हिपम्।०००

दूक्रम

४

शाकल्यम्। गव्यम्। हविष्यम्। खल्यम्। पव्यम्। शुनो वस्य ऊङ् वा दीर्घश्च। शुने हितं शून्यम्। ऊधस्
ऊधन्यम्। अजाविभ्यां थ्यन्। अजा यहिता। अजथ्या। व अत्र वपीता। अविथ्या। अस्य पर्यं मतुप। ग
भम्नो। गावो ऽस्य अस्मिन् वा सन्ति गोमान्। श्रीमान्। विदुष्मान्। गोमती। श्रीमती। विदुष्मती।
अस्त्वेमत्वर्थे। नाम्नो अत्र इकस्य दनोत्। अर्शोऽस्यास्ति। अर्शसः। वैजयन्तीनोः। हरिद्रवः।
मात्तोपधा द्विनो। मान्तान्मोपधा द् वर्णान्ता हवर्णोपधा च वान्तिनो स्य दनोत्। किमस्यास्ति
ति। किम्वान्। लक्ष्मीरस्यास्तीति लक्ष्मीवान्। यवनवान्। विद्यावान्। यशस्वान्। भास्वान्। ध्रु
रमस्यास्तीति ध्रुव्रिः। हरिः। पवादन्ने। पयमान्। भूमिमान्। नाडिमा ईम्पश्च। नाडिवान्। मनुष्वान्
विदुष्वान्। मामी। व्रीहि। मापिकः। सोमपामपि छाद्भ्यः। शने लाः। लोमशः। गिरिमनः। पामनः।

००००००

दुराः। शृंगमना। सन्मात्र्व। जन्त्तारान्स्विष्वामिस्मुल्लनपर्दसोपश्वामृतसधेः। विधुराः। पिछि
लेः। फेनिलः। सिध्मालः। वृगलेः। कुमुदन्डवेतसेभ्यो द्मतुः। कुमुद्वान्। नड्वान्। वेतस्वान्। मृहि
षाईमतु। माहिष्मान्। हैशः। नडशादाड्ड्वलः। नड्वलः। शाड्वलः। शिखायावलः। शिखावलः। नैहीना
पिकुक हैवनेद्मर्थे। नडकीपम्। कुंवापाहुस्वतनंव। वक्रुंवकीपम्। गंगाय्चरष्ठाभ्यामारवः। गा
रकः। बन्हारकः। फ्लवहिभ्यामिन्। फलिनः। बर्हिराः। हृदयाघालुः। हृदयालुः। शीतोष्णात्प्रे
भ्यस्तदसहने। शीतेनसहते शीतालुः। उष्णालुः। तृप्रं हुः। खंनसहते। तृप्रालुः। उदरादिभाष्यर्थे।
हिमादेलुः॥ हिमंनसहते हिमेलुः। बलादूलः। बलंनसहते बलूलः। वातात्समूहेश्व। वातेनह

ग २

75

पा॰ड॰१
५७

ऊषरः। नगरः। पांशुरः। पांडुरः।

तेषामतस्पसमहे। वावात्मूलेः। नः पर्वमनुभ्यास्। पर्वतः। मनुतः। ऊर्णाहंशुभंभ्यो युः। ऊर्णायुः। अहंयुः। शुभंयुः। स्वा घा
मिनैश्वर्ये। स्वमैश्वर्यमस्यास्मिन्नः। वासंजि स्वामिनी। वातातीसारपिशाचेभ्यो मनः कुक्च। वातकी। पिशा
चकी। अतीसारकी। ज्योत्स्नातमिस्राभ्योऽणः। ज्योत्स्नः। तापसः। शौकृतः। शार्करः। ऊषशुषिमुष्कमधुष
मुषकुञ्जनगपांशुपांडुभ्यो रः। ऊषरः। सुषिरः। मधुरः। मुष्करः खरः। मुखरः। कुञ्जरः हस्वत्वंच। कैष्ठु
नः। धुनुभ्यां नमः। धुमः द्रुमः। केशाद्विभ्योवः केशवः। मणीवः। हिरण्यवः। अर्णसोलोपश्च। अर्णवः।
रजः कृष्यासुतिपरिषदोवलच्। रजस्वला। कृष्यादिभ्यो नावले धीर्षः धर्षिवलः। अश्रुतोवलः। अन्येभ्यो
पि। भ्रातृवलः। पुत्रवलः। दन्तावलः। शिखावलः। तुन्दादिबलिवटेर्भः। तुन्दिभः। बलिभः। वटिभः। ००००

६२

एतन्त्री भिद्यं पत्नम्घः । परिमारोवतुः । पतत द्वेन हा मावनौ । पावान्र । वागविघत्ते ऽस्मिनावान्र । रत्ना
वान्द्य । किम । विर्वतोर्वसाप । विपान् । इल्मईशवतोर्वसाप । ईश्वान । सर्वा हेम्न्रालु । न्र पालुः ध
पालुः । दयालुः । श्रोत्नतसे हीनाहुरः । हन्तुरः । श्रसमापामेधास्त्रभो विन । तपश्वी । वर्चश्वी । नापा
वी । स्त्रग्विघते ऽस्य । स्त्रग्वि । मेधावी । श्रमपस्या दीर्घः । श्रामपावी । वाचो ग्मीन । वाग्विघते
ऽस्य वाग्मी । श्रालाटौ कुत्सितभाषिणि । वाचालः वाचाटः । इष्टहरसमासे । वलस्य हेश्प हशीपा
वह इषपरिसमाप्तः । सर्व हनः । सर्वहनिवलस्यः । पङ्केश्प । पङ्कहशीपा । विद्युहशी पः । वहुधाऽन्नौ ।
धैस्त्वषागेव । इषहनःपङ्क । वहुपङ्क । मकारे नातिपः । पङ्कः प्रावारः । पङ्कः नातिंपः । कुटिश

आरात

मिशुराडाभ्यारोहृस्वत्वे ह्रस्वकुटी कुटीरः । शमीरः । शुरडारः । कुत्वाडुपः । ह्रस्वाडुलः कुतुपः । काशु
गोरीभ्यांष्टरः । हस्वासरः । कासतरि । गोरीतरी । वत्सो ह्णांस्कर्षमेभ्यस्तनुत्वे । तनुवत्सः । वत्स
तरः । उन्हातरः । अश्वतरः । ऋषभतरः । द्वितीयेतो ना हर्यपः । आग्निहवतापेरहम् । आग्नि
हवामम् । पाद्यार्घाभ्यांच । पाद्यार्थमुदकं पाद्यम् । अर्घार्थमुदकम् । अर्घ्यमुदनान वृशभ्यः आ
देशः । नतनर्सना प्रत्यपाः । नातनम् । नूतनम् । नवीनम् । पुनारोमान्नस्थ । परां नम्रमीनर्मः ।
अतिनिर्यभ्यः परायुः । आतिथ्यपेडहम् । आतिथ्यम् । प्रशंसाया रूपः । प्रशस्तावैयाकरणः । वैया
करणरूपः । कुत्सायांपाशः । कुत्सितो भिषक् भिषक्पाशः । भद्रपर्वेचरण । पर्वे हलो द्वितीय चरः । ०।

रा

दृष्टवरी। अप्सवरी। याबुर्व्यविज्ञानमधान्याद्विमुमपत्। अनलंप्रबुरमसानलमयोपसं:

मन्मथपोबृक:। स्त्रीमयोपाल्प:। भस्त्रस्ततं स्वनुपमस्याम्तनमपवन्दु:। स्वाम्मस्यविप

रो उवपयावा। अन्नमपूम्। थरन्मपम्:। गो:पुष्करौषे। गौमपम्। तद्धीवेर्द्वैर्वोय

नारावनाथ:। नसंधिर्यापुडू:। संधिपवापंकारवकापो: संबंधिन: स्वरस्पनर्वेच्छि:।

किंन्नुतपोर्डुगगम:॥ पस्मइत्वस्पाड:पृश्वा च्छि:। ध्यावररामपीतेवइवावेपा

वररा:। स्वरस्वं वेहसोवक्ष:। वासस्पपत्नंवैपासाधि:। घाराहीनांव: दारेजिगुन्तारौपारिव:। ००८

पाठ्रू

॥ व्याघ्रसस्य ह्रदे वैयल्वसम्‌ । शौवरम्‌ । शौवम्‌ । शौवन्नामिवम्‌ । नैयग्रोधम्‌ । सौवाद्यमृदवम्‌ ॥

॥ सौवस्तिकम्‌ । इतोऽपीताऽर्थे । लज्जागाऽस्य लज्जितः । तारकितः । फलितः । तरतमयस्सु ॥

॥ ष्ठनः प्रकर्षे । अतिशयेन सुकृत्तरः । शुक्लतमः । डुपस्विष्ठाऽतत्ताधितिवन्तश्चेषा । लघी॥

॥ यान्‌ । लघीष्ठः । [illegible] मेयसुगराहे छन्दसोऽपश्व । गुरोर्भावो गरिमा । अतिश॥

॥ येन गुरुः । गरिष्ठः । गरीयान्‌ । प्रियस्य भावः । प्रेमा । अतिशयेन प्रियः प्रेष्ठः । प्रेयान्‌ ॥

॥ अतिशयेन स्थूलः । स्थविष्ठः । स्थवीयान्‌ । प्रशस्य श्रेष्ठः । श्रेयान्‌ । दीर्घः । द्राघिष्ठः । द्राघीयान्‌ ॥

॥ न्‌ । स्थिरः । स्थेष्ठः । स्थेयान्‌ ॥ स्फिरः । स्फेष्ठः । स्फेयान्‌ । उरुः । वरीष्ठः । वरीयान्‌ । बहुलः । बंहिष्ठः ।

[illegible]

बंहीयान्। वृद्धः। वर्षिष्ठः। वृंदा वर्षीयान्। तृप्रः। त्रपिष्ठः। त्रपीयान्। वृंदारकः। वृंदिष्ठः। वृंदि
हरः। द्रविष्ठः। द्रवीयान्। प्रवा। प्रविष्ठः। प्रवीयान्। युवाल्पयोः कन्या। कनिष्ठः। कनीयान्। अल्पिष्ठः।
अल्पियान्। ह्रस्वः। ह्रसीयान्। ह्रसिष्ठः। क्षिप्रः। क्षेपिष्ठः। क्षेपीयान्। क्षुद्रः। क्षोदिष्ठः। क्षोदि
यान्। अन्तिकः। नेदिष्ठः। नेदीयान्। बाढ। साधियान्। साधिष्ठः। इष्ठेयो ज्याशब्द ईयस ४।
ज्याशब्दात्परस्य ईयसुईकारस्य लोपः। प्रतिशब्देन वृद्धः प्रशस्यो वा ज्यायान्। ज्येष्ठः। [illegible]
रिष्ठेपि। बहोः। ऊनं रस्य इष्ठस्य ईकारस्य पिरादेशो भवति। बहोर्भूमा इष्ठश्च। भूयान्। भूयिष्ठः। [illegible]

वाल्मि० ८२

श०१ स३

विन्मतो लुक्। विन्मत् नो श्वलुक् स्यात् इष्ठेयसोः। अतिशयेन स्रग्वी स्रजिष्ठः। स्रजीयान्। अतिशयेन
त्वग्वान्। त्वचिष्ठः। त्वचीयान्। किंसर्वनामबहुभ्योऽद्व्यादिभ्यः॥ प्राग्दिशो विभक्तिः। इदम इश्। एतेतौ रथोः। एतदोऽन्। सर्वस्य सोऽन्यतरस्यां दि। त्रिदृः। कुत्र। सर्वत्र।
बहुत्र। इदमो हः। किमोऽत्। क्वाति। इतराभ्योऽपि दृश्यन्ते। भवत्रादियोगे एव। तत्र भवान्
प्रथमासामर्थ्ये। पञ्चम्यास्तसिल्। प्रशस्तस्य श्रः। पर्यभिभ्यां च। अन्तरात्। वरे च। ज्येष्ठ उपसर्जनश्रवणे।
तावदुपसर्गाः। तावन्मात्रम्। द्विगोर्बहुलं वा। वैकल्पिकः। प्रागिवात्कः। किंसर्वनामबहुभ्योऽद्व्यादिभ्यः। भ
वतो यत्नः। कालात्। भवतो ब्रीति। कृतमः। भवतो यत्र तरः सार्वविभक्तिकस्तसिलादि तरुः इयात्।

सरूपावि

शेषावधारणे ॥ द्वित्रिभ्यां तीयः । द्वयोः पूरणो द्वितीयः । त्रेस्तृच । तृतीयः । षट्कतिकति
पयस्य थुम्प्रत्ययः । कतिथः । कतिपयथः । चतुर्थः । चतुरो यपौ यो च लोपः । तुर्यः । तुरीयः ।
पंचादेर्मः । पंचमः । सप्तमः । द्वाष्टनोरात्वं संख्यायामुत्तरपदे । द्वादशः । अष्टाद
शः । एकादशो हृदः । दशानु शब्दे परे एकशब्दस्यात्वं एकादशः । त्रेस्त्रयस् । त्रयोद
शः । विंशत्यादेस्तमट् । विंशतितमः । विंशतेस्तिलोपो डिति । विंशः । त्रिंशत्त
तमः । त्रिंशः । शतादे[illegible]र्नित्यम् । शततमः । संख्यायाः प्रकारे धा । द्विधा । त्रिधा ।
चतुर्धा । दशधा । द्वित्रिभ्यां मेधा धमुञौ वा । द्वेधा । द्वैधा । द्वैधम् । त्रैधम् ।

त्रि...॥ १५
...राम

वेत्तु

एकान्तध्यामसुम्बां। एकधये। एकधा। एकवादकिन्नसहाये। एकाद्वी त्रिपापास्माव्दैत्ताध्कन्सु

पेवधत्वः। सनश्धन्वः। द्वित्रिभ्यांधसु। द्वित्रिः। वहुः। एकस्यासहहोहशश्व। एकयानंसहत। कौ

कस्यापार्थ्यात्वारखाधुस। वहुराः। स्त्रल्पशः। संख्यैकवचनाभ्याम विप्सायाम। द्वौद्वौ हत्॥

नीतिद्विशो। नस्थिशः। नपुंरणे संख्यायास्त्वयवोधो ऽवपवोपस्थितपूम।

त्रितयंद्वयं। त्रय। स्त्रीपुंसाभ्यां नस्त्रस्नो। स्त्रियो भवः स्त्रैराः। पुंसिभेवः

पौरस्न। विप्सायांपरद्धिः। वहोंसिस्वति। ग्रामेग्रामेरक्षणीयः। परे

धत्वारोवाधिल्वम। परि परिवंगेभ्याधछ्होहवः। परिवंगेभ्योहछ्होहवः

भा १
१८(?)
४०
०००

621

...र्मे

श्रीरामः

वंगात्परिहृत्येत्यर्थः। उपर्युध्यधसः सामीप्ये द्विः। उपर्युपरि ग्रामं ग्रामस्योपरिष्टा
त्समीपदेशेत्यर्थः। अध्यधि सुखं। सुखस्योपरिष्टात्समीपवर्त्तिदुःखमित्यर्थः।
वाक्यादेः सम्बोधनस्यासूयासंमतिकोपकुत्सनभर्त्सनेषु। असूयायां उदाहर
णम्। सुन्दर सुन्दर वृथा ते सौन्दर्यम्। संमतौ। देव देव वन्द्योऽसि। कोपे। दुर्विनी
तः इदानीं ज्ञास्यसि। कुत्सने। धानुष्क धानुष्क वृथा ते धनुः। भर्त्सने। चौर चौर
घातयिष्यामि त्वाम्। किं पुनरेकशब्दो वहुव्रीहिवत्तेन विभक्तिलोप
श्च पुम्भावो एकैकमक्षरं स्मरति। एकैकया आहुत्या इत्यत्र पूर्वभागे पुम्वद्भाव

द्वन्द्वे विशेषम् । पशुविभागो ऽवग्रहः । एवंरूपाइत्याहि । विशेषः । एवैवृत्ते हेहि । पी
डयां घोत्पाया देस्ताव हुव्रीहि वद्व । गतागतः । विस्मरहान्तिप समाना स्पेय मुक्तिः । ग
तगता । शाद्धेपे घासस गुराव वनस्पदेस्ताव हुव्रीहि वद्व । पुडु पद्वी ॥ १ पुपुडुः पुडु
शादृशः । इष्वात्पडारीति पावल । गुरोतापसज्ञोन छन्ये पाभिनः केवलगुराणवाविनश्वे
हारल्यते । १ शुन्लशुन्लः । पट शुन्लकः । शुन्तसंर पम्र । स्वनुत्र मे घोत्मेदेशम्लेस्य
लोकन्हेः । सम्भ्रमे रागत्र बलावने रुषा प्रतोगः । सर्पि । सर्पि सर्प । वुष्प स्वकुले

॥८(७

स्वबुध्यास्वाक्रियासमभिहारे । उभौ हि तु निहिंस्सेवापं लुनाति । कर्मव्यति

हारेसर्वा हि र्घादित्वम् । समासवद्बहुलम् । बहुलग्रहणाच्च परयोर्न समा

सवत् । इतरेतरशब्दस्यतु । नित्यं समासवत्. । अत्र समासवद्भावे पूर्वपदस्याविभ

क्तेः सिनां हि शौवाच्य: । १ । अन्योन्यं न मांविभानुमर्जि । अन्यो ऽन्यौ । अन्यो

ऽन्यान् । अन्यो ऽन्येन कृताम् । अन्यो ऽन्यस्मै दत्तामित्यादि । अन्यो ऽन्यौ

पुष्वनैराम्यशान्त इति माघः । एवं परस्परम् । वावनस्पत्यादि त्वीरसः इतरे

॥ ॥ ॥ ॥

तरम्। इत्तरेतररेयोगात्याहि। स्त्रीनपुंसकयोः। उत्तरपदस्यापाविभन्नेरामभैवोवा। अ
न्योऽन्यमन्योन्मम्। परस्परनाम। इतरेतराम् इत्तरेतराराम्। इमे ब्राह्मणौ पाकुलेवा
भोजयनः हलन्तकपथ्यावभावः। क्लीवे शनुविर हस्वमोः। समासे चेन्तिसि पंवाहुलकः
वात्त्रयम्। समासेसेरलुकी त्याहि। डहोर्हनरागम् अन्योऽन्याश्च पः पोगपरस्य
रश्यान्हितिशाद श्वमित्याहित्वम्। अत्र छ छेमि पसुखपोवी द्धित्वं सि पं सि पेन हतानि॥
सि पेनवा। सुखेसु खेनहतानि सुखेनवा। अप्राति सि पमापिवल्लनापासेना॥

८०

दहानि इत्यर्थः । यथास्व यथा शब्दस्याद्वित्वेऽप्यीवत्वेव भवन्ति यथास्वमि
तिवीप्सायामव्ययीभावः । योगे स्त्रोत्मीयमिति वाक्ये ॥ द्वंद्व रहस्यमर्याहा
व वचनव्युत्क्रमः । रायसपात्रप्रयोगाभिप्राये मिथुः ॥ द्विशब्दस्य द्विर्वचनं
पूर्वपदस्यान्तर्भावाद्द्वित्वे उत्तरपदस्य न उ सवर्णत्वे वीनिपात्यंते । तत्र
रहस्यं द्विशब्दस्याभावम् । इतरे विषयम्यताः ॥ द्वंद्वं मर्यादा रहस्यमि
त्यर्थः । यच्छी हि स्यात्यन्तिक्रमः । स्त्रावेत्तरं हि मे पशवा द्वंद्वं मिथुनापन्ने । [illegible]

४१

अथ सिघइच्छत्रिशी

माता छत्रे रा भिथुनं गछति ॥ पुत्रे रापौरा भयौ त्रेरापीतिमर्थ्या हार्थः ॥ धुनुः भूमरांच थगा वस्थानम् ॥ कुन्दं मुक्तानाः
द्विवर्गसम्बन्नेनन्यथैगोवास्थिताः ॥ छुम्यस्त पात्राणिभष्ठन्निछन्दं शांकु षेराभानु हे गौग्र भिव्यकौसाहुवर्ण रात्मर्थः बी
थेद्दहशीतिनियात नान्तुंस्त्व पपिशीयानि हुसामाकृत्पाहृय ॥ कासंस्थापेषां तेकृति ॥ हाविकुमर ॥ शांशृपमर ॥ हृत्पौहर ॥
दार्थसत्रर ॥ श्री ॥ ॥ ॥ श्रीरामोविजतेतराम ॥ ॥
इतितद्धितप्रक्रिया समाप्तः ॥ श्रीः इतिश्रीरामाश्रमाचार्यविरचितायां सिद्धान्तचन्द्रिकापूर्वी
र्धसमाप्तः ॥ श्री ॥ शुभमस्तु सम्वत् १८२२ शाके १६८८ समय फाल्गुन मासे कृष्ण
पक्षे ... शिवमस्तु ॥ श्री ॥ श्री ॥ श्री

[OrderDescription]
,CREATED=14.09.20 10:19
,TRANSFERRED=2020/09/14 at 10:38:24
,PAGES=161
,TYPE=STD
,NAME=S0003601
,Book Name=M-924-SIDHANT CHANDRIKA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF

FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF

FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF

FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF

FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,FILE73=00000073.TIF
,FILE74=00000074.TIF
,FILE75=00000075.TIF

FILE76=00000076.TIF
,FILE77=00000077.TIF
,FILE78=00000078.TIF
,FILE79=00000079.TIF
,FILE80=00000080.TIF
,FILE81=00000081.TIF
,FILE82=00000082.TIF
,FILE83=00000083.TIF
,FILE84=00000084.TIF
,FILE85=00000085.TIF
,FILE86=00000086.TIF
,FILE87=00000087.TIF
,FILE88=00000088.TIF
,FILE89=00000089.TIF

FILE90=00000090.TIF
,FILE91=00000091.TIF
,FILE92=00000092.TIF
,FILE93=00000093.TIF
,FILE94=00000094.TIF
,FILE95=00000095.TIF
,FILE96=00000096.TIF
,FILE97=00000097.TIF
,FILE98=00000098.TIF
,FILE99=00000099.TIF
,FILE100=00000100.TIF
,FILE101=00000101.TIF
,FILE102=00000102.TIF
,FILE103=00000103.TIF

FILE104=00000104.TIF
,FILE105=00000105.TIF
,FILE106=00000106.TIF
,FILE107=00000107.TIF
,FILE108=00000108.TIF
,FILE109=00000109.TIF
,FILE110=00000110.TIF
,FILE111=00000111.TIF
,FILE112=00000112.TIF
,FILE113=00000113.TIF
,FILE114=00000114.TIF
,FILE115=00000115.TIF
,FILE116=00000116.TIF
,FILE117=00000117.TIF

FILE118=00000118.TIF
,FILE119=00000119.TIF
,FILE120=00000120.TIF
,FILE121=00000121.TIF
,FILE122=00000122.TIF
,FILE123=00000123.TIF
,FILE124=00000124.TIF
,FILE125=00000125.TIF
,FILE126=00000126.TIF
,FILE127=00000127.TIF
,FILE128=00000128.TIF
,FILE129=00000129.TIF
,FILE130=00000130.TIF
,FILE131=00000131.TIF

FILE132=00000132.TIF
,FILE133=00000133.TIF
,FILE134=00000134.TIF
,FILE135=00000135.TIF
,FILE136=00000136.TIF
,FILE137=00000137.TIF
,FILE138=00000138.TIF
,FILE139=00000139.TIF
,FILE140=00000140.TIF
,FILE141=00000141.TIF
,FILE142=00000142.TIF
,FILE143=00000143.TIF
,FILE144=00000144.TIF
,FILE145=00000145.TIF

FILE146=00000146.TIF
,FILE147=00000147.TIF
,FILE148=00000148.TIF
,FILE149=00000149.TIF
,FILE150=00000150.TIF
,FILE151=00000151.TIF
,FILE152=00000152.TIF
,FILE153=00000153.TIF
,FILE154=00000154.TIF
,FILE155=00000155.TIF
,FILE156=00000156.TIF
,FILE157=00000157.TIF
,FILE158=00000158.TIF
,FILE159=00000159.TIF

FILE160=00000160.TIF
,FILE161=00000161.TIF
,